

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΧΟΛΗ: ΣΕΥΠ

ΤΜΗΜΑ: ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΠΡΟΠΤΥΧΙΑΚΗ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ
ΒΕΛΓΙΟΥ**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: ΜΙΝΟ ΓΙΟΝΙΝΤΑ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ:

Δρ ΜΠΑΚΑΛΗΣ Ν.

ΠΑΤΡΑ, 2013

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση της πτυχιακής εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την οικογένεια μου, καθώς και όλους μου τους φίλους. Τους ευχαριστώ, για την ψυχολογική στήριξη και για την βοήθεια που μου πρόσφεραν, όλη αυτή την περίοδο. Άλλα, πάνω απ'όλα τους ευχαριστώ που πίστεψαν σε μένα.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επόπτη καθηγητή μου, Δρ. Μπακάλη Νικόλαο, για τη στήριξη του κατά την διάρκεια της πρακτικής άσκησης στο εξωτερικό, καθώς και για την βοήθεια και για την καθοδήγηση του κατά τη διάρκεια της εγγραφής της πτυχιακής μου εργασίας .

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές του νοσηλευτικού τμήματος, οι οποίοι με την καθοδήγηση και την προσφορά της γνώσης συνέβαλαν στην ολοκλήρωση των σπουδών μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η προπτυχιακή νοσηλευτική εκπαίδευση στην Ελλάδα, αρχίζει αφού ολοκληρωθεί η δωδεκάχρονη πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση και περνώντας με επιτυχία τις εισαγωγικές εξετάσεις. Οι φοιτητές μπορούν να επιλέξουν τη Νοσηλευτική μελέτη σε ένα Πανεπιστήμιο ή ένα Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα. Η χρονική περίοδο της μελέτης για τους δύο τύπους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι τέσσερα έτη. Οι προπτυχιακοί φοιτητές εκπαιδεύονται για οκτώ εξάμηνα. Τα πρώτα επτά εξάμηνα παρέχουν τόσο θεωρητική όσο και κλινική εκπαίδευση, ενώ οι τελευταίοι έξι μήνες αφιερώνονται στην εποπτευόμενη νοσοκομειακή κλινική βασιζόμενη στη πρακτική, ως νέο μέλος του προσωπικού, όπου συμμετέχουν σε όλες τις νοσηλευτικές διαδικασίες ως πλήρως μέλος απασχόλησης.

Το 2009, το Ελληνικό Εθνικό Σύστημα Υγείας, απασχολούσε νοσηλευτικό προσωπικό της τάξεως 35.420 χιλ. άτομα εκ των οποίων το 2.7 ήταν Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης, το 46% Τεχνολογικής Εκπαίδευσης, 41,3% Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και το 10% υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Το 2009, ο αριθμός των νοσηλευτών ανά κάτοικο ήταν 3,4: 1.000.

Το Ελληνικό νοσηλευτικό εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει να υποστηρίξει τη συνέχιση των ευκαιριών εκπαίδευσης που εξίσου παρέχονται σε όλους και να εστιάζει όχι μόνο στην πρακτική πτυχή της νοσηλευτικής, αλλά και στην έρευνα, τη διαχείριση και τη διδασκαλία με εφικτό στόχο την ανάπτυξη τεκμηριωμένης νοσηλευτικής.

Το Βέλγιο είναι μια από τις 5 από τις 12 χώρες της ΕΕ που διατηρούν δύο επίπεδα νοσηλευτικής εκπαίδευσης: το πτυχίο νοσηλευτικής Bachelor (A1) και το δίπλωμα νοσηλευτικής (A2).

Για το πτυχίο A1, οι φοιτητές θα πρέπει να έχουν εξασφάλιση τουλάχιστον 12 έτη γενικής εκπαίδευσης για την εισαγωγή στην τριτοβάθμια νοσηλευτική εκπαίδευση. Η φοίτηση διαρκεί τρία έτη και στον τρίτο χρόνο οι φοιτητές διαλέγουν κατεύθυνση ανάμεσα σε: Παιδιατρικής Νοσηλευτική, Ψυχιατρική Νοσηλευτικής, Κοινωνική Νοσηλευτικής, Μονάδα Εντατικής Θεραπείας και Έκτακτης Ανάγκης και Γηριατρική Νοσηλευτικής.

Το δίπλωμα A2, παρέχεται στους σπουδαστές που παρακολουθούν προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης σε σχολείο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η διάρκεια των μαθημάτων διαρκεί τρία χρόνια, με πρώτο και ένα δεύτερο έτος κοινό και στο τρίτο έτος ο σπουδαστής επιλέγει μια ειδικότητα ανάμεσα σε Ψυχιατρική και Γενική Νοσηλευτική. Στο τέλος κάθε εξαμήνου οι φοιτητές ακολουθούν ένα μήνα πρακτικής άσκησης στη ανάλογη κλινική με τη θεωρία κάθε εξαμήνου.

Το 2006 ο αριθμός των νοσηλευτών στο Βέλγιο ήταν 62.628 χιλ.. Το 2004 αριθμός των νοσηλευτών ανά κάτοικο είναι 6 : 1.000.

SUMMARY

Undergraduate nursing education in Greece, initiated after completed Twelve-year primary and secondary education and successfully passing the entrance examination. Students can choose Nursing education at a university or a Technological Education Institute. The nursing education for both types of higher education is four years. Undergraduate students are trained for eight semesters. The first seven semesters provide both theoretical and clinical training, while the last six months spent of supervised hospital-based clinical practice as a new member of staff, involving all nursing procedures as full-time member.

In 2009, the Greek National Health System employed 35,420 nursing, which 2.7 were University Education, 46% Technological Education, 41.3% Secondary Education and 10% of Compulsory Education. In 2009, the number of nurses per capita was 3.4 : 1,000.

The Greek nursing education should support continuing education opportunities equally available to all, to focus not only on the practical aspect of nursing, but also to research, management and teaching possible to develop evidence-based nursing.

Belgium is one of the 5 of the 12 EU countries that maintain two levels of nursing education : the nursing degree Bachelor (A1) and diploma nursing (A2).

For the degree A1, students should have secured at least 12 years of general education for entry into tertiary nursing education. The studies last three years and third year students choose direction between: Pediatric, Psychiatric, Community, Intensive Care Unit and Emergency and Geriatric Nursing .

The diploma A2, provided to students attending vocational at secondary school . The duration of courses lasting three years, a common first and second year and in third year the student chooses a specialty among Psychiatric and General Nursing. At the end of each semester, students follow one month internship.

In 2006 the number of nurses in Belgium was 62,628 thousand . In 2004 number of nurses per capita is 6: 1,000.

*<Δεν έχει σημασία πόσο αργά πας,
σημασία έχει να μην σταματάς...>*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 Εισαγωγή	9
1.2 Η διαδικασία της Μπολόνια.....	10
1.3 Τα μέλη.....	11
1.4 Οι Στόχοι	12
1.5 Το πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων του Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	15
1.6 Η Ευρωπαϊκή Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.....	17
1.7 Οι επιπτώσεις της Μπολόνια στην Ελλάδα.....	18
1.8 Οι επιπτώσεις της Μπολόνια στο Βέλγιο	19

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 Η Ελλάδα.....	21
2.2 Η Ιστορική αναδρομή.....	21
2.3 Η Κυβέρνηση	23
2.4 Η Ελλάδα Διεθνώς.....	24
2.5 Τα Χαρακτηριστικά της Ελλάδας	25
2.5.1 Η γεωγραφία	25
2.5.2 Ο πληθυσμός	27
2.5.3 Ο καιρός	28

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 Το Εκπαιδευτικό σύστημα στην Ελλάδα	29
3.2 Η Προσχολική και Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση στην Ελλάδα	31
3.2.1 Η Προσχολική Εκπαίδευση	31
3.2.2 Η Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	31
3.3 Η Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.....	32
3.3.1 Το Γυμνάσιο.....	32
3.3.2 Το Λύκειο.....	34

3.4 Η Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.....	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	
4.1 Η προπτυχιακή Νοσηλευτική εκπαίδευση στην Ελλάδα.....	38
4.2 Οι Πανεπιστημιακές Σχολές Νοσηλευτικής.....	39
4.3 Το Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα.....	39
4.4 Οι μελλοντικές κατευθύνσεις - προς ένα νέο μοντέλο της Νοσηλευτικής Εκπαίδευσης...40	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	
5.1 Το Βέλγιο	44
5.2 Η ιστορική αναδρομή.....	44
5.3 Η Κυβέρνηση.....	48
5.3.1 Το ομοσπονδιακό κοινοβούλιο.....	48
5.4 Το Βέλγιο διεθνώς.....	49
5.5 Τα χαρακτηριστικά του Βελγίου.....	50
5.5.1 Η γεωγραφία.....	50
5.5.2 Ο πληθυσμός	51
5.5.3 Ο καιρός.....	53
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6	
6.1 Το Εκπαιδευτικό σύστημα στο Βέλγιο.....	54
6.2 Η Προσχολική Και Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση στο Βέλγιο.....	55
6.2.1 Η Προσχολική Εκπαίδευση.....	55
6.2.2 Η Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση.....	56
6.3 Η Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.....	58
6.4 Η Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.....	59
6.4.1 Οι προϋποθέσεις για την εισαγωγή στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.....	63
6.5 Τα δίδακτρα σπουδών.....	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7	
7.1 Η προπτυχιακή Νοσηλευτική Εκπαίδευση στο Βέλγιο.....	65

7.2 Τύποι προγραμμάτων νοσηλευτικής στο Βέλγιο.....	66
7.3 Η Νοσηλευτική Εκπαίδευση στην Φλαμανδική Κοινότητα.....	68
7.4 Η Νοσηλευτική Εκπαίδευση στη Γαλλική και Γερμανική Κοινότητα.....	69
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8	
8.1 Συζήτηση	70
8.2 Προτάσεις για μελλοντικές κατευθύνσεις της Νοσηλευτικής Εκπαίδευσης.....	75
Βιβλιογραφία.....	79

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 Εισαγωγή

Με την πραγματοποίηση της πρακτικής μου άσκηση στο Βέλγιο, μου δόθηκε η ευκαιρία να γνωρίσω από κοντά αυτή την ξεχωριστή χώρα με ιδιαίτερη κουλτούρα. Μπορώ να πω, πως το εκπαιδευτικό της σύστημα μου κέντρισε το ενδιαφέρον. Για το λόγω αυτό, η ανασκοπική μελέτη αυτή αποσκοπεί στην σύγκριση μεταξύ της Ελλάδας και του Βελγίου. Η σύγκριση αφορά την προπτυχιακή νοσηλευτική εκπαίδευση και κατά πόσο οι χώρες αυτές έχουν εφαρμόσει τους στόχους της Διαδικασία της Μπολόνια.

Τις τελευταίες τρεις δεκαετίες η Ευρώπη έχει υποστεί συνεχιζόμενες μεταρρυθμίσεις στη φιλοσοφία της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και στα Ιδρύματα Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Οι αλλαγές αυτές οφείλονται στη Διακήρυξη της Μπολόνια. Η Διαδικασία της Μπολόνια είναι μια συνθήκη και η συμμετοχή είναι απολύτως εθελοντική. Στοχεύει της δια βίου μάθησης και στην ενίσχυση της ελκυστικότητας και της ανταγωνιστικότητας του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Μεταρρυθμίσεις έχουν γίνει στα προγράμματα νοσηλευτικής και στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές, είναι ζωτικής σημασίας για την προώθηση του επαγγέλματος, για την αντιμετώπιση των πολλαπλών μεταβαλλόμενων αναγκών της κοινωνίας, καθώς και για τη μεταρρύθμιση του συστήματος υγειονομικής περίθαλψης.

Πιο συγκεκριμένα, κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων δεκαετιών έχουν υπάρξει πολλές μεταρρυθμίσεις στον τομέα της Νοσηλευτικής Εκπαίδευσης. Ο σκοπός των μεταρρυθμίσεων είναι η εναρμόνιση των προγραμμάτων και των δομών των πτυχίων και η μετακίνηση των σπουδαστών. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές ήταν προσανατολισμένες κατά κύριο λόγο στη δημιουργία μιας ενιαίας ευρωπαϊκής πλατφόρμας. Παρακάτω θα δούμε αναλυτικότερα πόσο επηρεάστηκε η Ελληνική και η Βελγική νοσηλευτική εκπαίδευση, σύμφωνα με την βιβλιογραφία.

1.2Η διαδικασία της Μπολόνια

Η διαδικασία της Μπολόνια, ξεκίνησε το 1999 από τους Υπουργούς Παιδείας και πανεπιστημιακών ηγέτες των 29 Ευρωπαϊκών χωρών. Θεωρείται, ως μια εθελοντική διαδικασία εναρμόνισης και όχι υποχρεωτική δεσμευτική σύμβαση, για τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΧΑΕ). Η διαδικασία αυτή υπήρξε επαναστατική για τη συνεργασία στον τομέα της Ευρωπαϊκής Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Ο στόχος της ήταν η δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης, καθώς μέχρι πρότινος επικρατούσε η άποψη ότι η κατάτμηση του τομέα της ευρωπαϊκής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ευρώπη ήταν ξεπερασμένη και επιζήμια. Η μεταρρύθμιση ήταν αναγκαία για να ενισχυθεί η ανεξαρτησία και η αυτονομία όλων των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων. Είναι πλέον προφανές, ότι αυτή ήταν μία μοναδική επιχείρηση, καθώς η διαδικασία σήμερα περιλαμβάνει όχι λιγότερες από 47 συμμετέχουσες χώρες (Eurydice 2009, Curaj και άλλοι 2012).

Εκτός από τα κράτη μέλη, η Συμβουλευτική επιτροπή αποτελεί επίσης ένα κεντρικό στοιχείο της διαδικασίας της Μπολόνια. Αυτή αποτελείται από το Συμβούλιο της Ευρώπης, την επιχειρηματική οργάνωση, την πανευρωπαϊκή συνδικαλιστική ομοσπονδία Education International (EI), την Ευρωπαϊκή Ένωση για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (ENQA), την Ένωση Ευρωπαϊκών Φοιτητών (ESU), την Ένωση Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων (EUA), την Ευρωπαϊκή Ένωση Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (EURASHE) και το Ευρωπαϊκό Κέντρο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (UNESCO-CEPES) (Eurydice 2009, Curaj και άλλοι 2012).

Η διαδικασία της Μπολόνια δεν αποσκοπεί στην εναρμόνιση των εθνικών εκπαιδευτικών συστημάτων, αλλά στην παροχή εργαλείων για τη σύνδεσή τους. Η πρόθεση είναι να επιτραπεί και να διατηρηθεί η ποικιλομορφία των εθνικών συστημάτων και των πανεπιστημίων. Καθώς, ο Ευρωπαϊκός Χώρος Ανώτατης Εκπαίδευσης βελτιώνει τη διαφάνεια μεταξύ των συστημάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και υλοποιεί εργαλεία για να διευκολύνει την αναγνώριση των πτυχίων και των τίτλων σπουδών. Επιπλέον, διευκολύνει

την κινητικότητα και τις ανταλλαγές μεταξύ των ιδρυμάτων. Το πιο σημαντικό, είναι πώς όλες οι συμμετέχουσες χώρες έχουν συμφωνήσει σε ένα συγκρίσιμο σύστημα τριών κύκλων σπουδών για τους προπτυχιακούς φοιτητές (πτυχία Bachelor) και αποφοίτους (κατόχους μεταπτυχιακού και διδακτορικού διπλώματος) (<http://www.ehea.info/>).

1.3 Τα μέλη

Οι τρέχουσες συμμετέχουσες χώρες και τα μέλη του «Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης» είναι:

- από το 1999: Αυστρία, Βέλγιο, Βουλγαρία, Τσεχική Δημοκρατία, Δανία, Εσθονία, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Ισλανδία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λετονία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Ολλανδία, Νορβηγία, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβακία, Σλοβενία, Ισπανία, Σουηδία, Ελβετία, Ηνωμένο Βασίλειο.
- από το 2001: Κροατία, Κύπρος, Λιχτενστάιν, Τουρκία
- από το 2003: Αλβανία, Ανδόρα, Βοσνία και Ερζεγοβίνη, Αγία Έδρα, Ρωσία, Σερβία, Μακεδονία
- από το 2005: Αρμενία, το Αζερμπαϊτζάν, τη Γεωργία, τη Μολδαβία και την Ουκρανία
- από τον Μάιο του 2007: Μαυροβούνιο
- από το 2010: Καζακστάν.

1.4 Οιστόχοι

Κάθε δεύτερο έτος, οι αρμόδιοι Υπουργοί για την τριτοβάθμια εκπαίδευση στις 47 χώρες της Μπολόνια πληρούν τον έλεγχο της προόδου και θέτουν προτεραιότητες για δράση. Μετά την Μπολόνια (1999), συναντήθηκαν στη Πράγα (2001), στο Βερολίνο (2003), στο Μπέργκεν (2005), στο Λονδίνο (2007), στο Leuven / Louvain-La-Neuve , Βέλγιο (Απρίλιος 2009), στη Βουδαπέστη και τη Βιέννη (2010) και στο Βουκουρέστι (Απρίλιος 2012) (Eurydice 2009, Veiga και άλλοι 2012, Curaj και άλλοι 2012).

Με το ανακοινωθέν της Πράγας(το 2001), ο αριθμός των χωρών μελών διευρύνθηκε σε 33.Σκοπός του ήταν: η επέκταση των στόχων από την άποψη της δια βίου μάθησης, η συμμετοχή μαθητών ως ενεργοί εταίροι και η ενίσχυση της ελκυστικότητας και της ανταγωνιστικότητας του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης. Επίσης, οι συμμετέχοντες υπουργοί δεσμεύτηκαν να διασφαλιστεί η περαιτέρω ανάπτυξη της ποιότητας και την ανάπτυξη των εθνικών πλαισίων προσόντων. Ο στόχος αυτός σχετίζεται με την δια βίου μάθηση, καθώς θεωρείται ένα σημαντικό στοιχείο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά τη δημιουργία νέων συστημάτων.

Αργότερα, με το ανακοινωθέν του Βερολίνου (το 2003), διευρύνθηκε ο αριθμός των χωρών σε 40 μέλη. Οι βασικές διατάξεις του παρόντος ανακοινωθέν ασχολήθηκε: με την επέκταση των στόχων, όσον αφορά την προώθηση του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης στον Ευρωπαϊκό Χώρο Έρευνας, καθώς και την διασφάλιση της ποιότητας.

Στη συνέχεια, με το ανακοινωθέν του Μπέργκεν(το 2005), υπογράμμισε τη σημασία των εταιρικών σχέσεων, το ακαδημαϊκό προσωπικό και οι εργοδότες, σε συνδυασμό με την περαιτέρω ενίσχυση της έρευνας, ιδίως όσον αφορά τον τρίτο κύκλο (διδακτορικά προγράμματα). Επίσης, αυτό το ανακοινωθέν επικεντρώθηκε στη παροχή μιας πιο προσιτής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, σε συνδυασμό με την αυξημένη ελκυστικότητα του ΕΧΑΕ και σε άλλα μέρη του κόσμου.

Με το ανακοινωθέν του Λονδίνου (το 2007), ο αριθμός των συμμετεχουσών χωρών διευρύνθηκε σε 46. Αυτό το ανακοινωθέν επικεντρώθηκε στην αξιολόγηση της προόδου που έχει επιτύχει έως τότε, όσον αφορά την κινητικότητα, τη δομή των πτυχίων, την αναγνώριση, πλαίσια προσόντων (τόσο γενικό και εθνικό), τη δια βίου μάθηση, τη διασφάλιση της ποιότητας και την κοινωνική διάσταση. Επίσης, καθόρισαν τις προτεραιότητες για το 2009 αυτά είναι, κατά κύριο λόγο: η κινητικότητα, η κοινωνική διάσταση, η οποία ορίστηκε για πρώτη φορά, η συλλογή δεδομένων, την απασχολησιμότητα, EXAE σε ένα παγκόσμιο πλαίσιο και καταμέτρησης. Για το 2010 και πέρα, τονίστηκε ότι υπάρχει η ανάγκη για περαιτέρω συνεργασία, θεωρώντας ότι είναι μια ευκαιρία να αναδιατυπώσει τα οράματα και τις αξίες.

Με το ανακοινωθέν στο Leuven / Louvain-la-Neuve(το 2009), οι κύριες περιοχές εργασίας για την επόμενη δεκαετία τέθηκαν, με έμφαση: την κοινωνική διάσταση, τη δια βίου μάθηση, την απασχολησιμότητα, την φοιτητοκεντρική μάθηση, τη διεθνή διαφάνεια, την κινητικότητα, τη εκπαίδευσης, την έρευνα και τη καινοτομία. Καθώς και τη συλλογή δεδομένων, τη χρηματοδότηση της ΑΕ και τα πολυδιάστατα εργαλεία διαφάνειας. Οι κύριες περιοχές εργασίας δείχνουν ένα νέο προσανατολισμό της διαδικασίας της Μπολόνια, προς μια πιο εμπειριστατωμένη προσέγγιση των μεταρρυθμίσεων εξασφαλίζοντας έτσι την ολοκλήρωση της εφαρμογής της διαδικασίας της Μπολόνια.

Επίσης, αρχής γενομένης από την Βουδαπέστη - Βιέννη η Υπουργική Διάσκεψη (το 2010), η EXAE έχει επεκταθεί σε 47 χώρες.Εκεί έγινε η επίσημη έναρξη του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης, το οποίο σημαίνει ότι από την άποψη ενός κοινού ευρωπαϊκού πλαισίου για την ΑΕ, ο στόχος που τέθηκε στη Διακήρυξη της Μπολόνια επιτεύχθηκε.

Πρόσφατα, το ανακοινωθέν του Βουκουρεστίου(το 2012), βασίζεται στο Leuven Ανακοινωθέν το οποίο καθορίζει τις προτεραιότητες για το διάστημα 2010-2020 (http://ec.europa.eu/education/higher-education/bologna_en.htm):

1. Εξασφάλιση ποιότητας σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.
2. Υιοθετώντας ενός, δύο ή τριών κύκλων του συστήματος σπουδών (BA, MA, PhD).
3. Η προώθηση της κινητικότητας των φοιτητών και του ακαδημαϊκού και διοικητικού προσωπικού.
4. Η εισαγωγή ενός συστήματος πιστωτικών μονάδων (ECTS) για την αξιολόγηση της μελέτης .
5. Η αναγνώριση των επιπέδων : Η υιοθέτηση ενός συστήματος εύκολα αναγνωρίσιμα και συγκρίσιμα επίπεδα.
6. Την ενεργό συμμετοχή των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, και των μαθητών στη διαδικασία της Μπολόνια και τη συμμετοχή των φοιτητών στη διαχείριση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.
7. Προώθηση της ευρωπαϊκής διάστασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.
8. Προώθηση της ελκυστικότητας του ευρωπαϊκού χώρου ανώτατης εκπαίδευσης.
9. Η Διά βίου μάθηση.
10. Ένα ευρωπαϊκού χώρου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και ενός Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας - δύο πυλώνες μιας κοινωνίας που βασίζεται στη γνώση.

Κατά τη διάρκεια των ετών, οι στόχοι της διαδικασίας της Μπολόνια, οι λεγόμενες γραμμές δράσης, έχουν επεκταθεί και περιλαμβάνουν τους κοινούς βαθμούς: την κοινωνική διάσταση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, την δια βίου μάθησης και την τοποθέτηση του Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης σε ένα παγκόσμιο περιβάλλον. Επιπλέον, προκειμένου να παρακολουθεί την πρόοδο υλοποίηση των διαφόρων στόχων στα κράτη μέλη, μια απογραφή συστάθηκε στη διάσκεψη του Βερολίνου το 2003. Αυτή η ενέργεια ήταν να «σκληρύνει» το μαλακό χαρακτήρα του νόμου της Μπολόνια Διαδικασία και κατέληξε σε ένα παρόμοιο εργαλείο διακυβέρνησης, όπως της

«Συντονισμός ανοικτής μεθόδου» της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Gornitzka, 2007).

Προκειμένου να προωθηθεί η διαδικασία και η υλοποίηση των στόχων της, καθώς και για η προετοιμασία των εθνικών εκθέσεων προόδου για την απογραφή στα μεμονωμένα κράτη μέλη, μια σειρά από ομάδες εργασίας έχουν συσταθεί. Κατά κύριο λόγο, η διαδικασία της Μπολόνια θεωρείται ως μια από της πιο σημαντικές προσπάθειες μεταρρύθμιση στην ιστορία της σύγχρονης τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και έχει γίνει πολλές αναλυτικές μελέτες (Walter 2006, Nagel 2006, Neave 2009, Veiga και Amaral 2008).

Η κινητικότητα των σπουδαστών, του προσωπικού και των απόφοιτων είναι ένα από τα βασικά στοιχεία της Διαδικασία της Μπολόνιας, δημιουργώντας ευκαιρίες για προσωπική ανάπτυξη, την ανάπτυξη διεθνούς συνεργασίας μεταξύ των ατόμων και των θεσμών, την ενίσχυση της ποιότητα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και της έρευνας, και δίνοντας ουσία στην Ευρωπαϊκή διάσταση. Η κινητικότητα θεωρείται θεμελιώδης για την ανάπτυξη της τριτοβάθμιας εκπαιδευτικού στην Ευρώπη, διότι είναι ένα στρατηγικό μέτρο δίνοντας την Ευρώπη " ένα επίπεδο παγκόσμιας έλξης ", όπως το θέτει η Διακήρυξη της Μπολόνια (Marimon και άλλοι, 2009).

Οι 47 χώρες υιοθέτησαν μια νέα ευρωπαϊκή στρατηγική για την αύξηση της κινητικότητας με ένα συγκεκριμένο στόχο. Το 20%, τουλάχιστον, των αποφοίτων στην Ευρώπη το 2020 θα έπρεπε να ήταν σε μια περίοδο σπουδών ή κατάρτισης στο εξωτερικό.

1.5 Το πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων του Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης

Το βασικό πλαίσιο που εγκρίθηκε είναι τρεις κύκλοι προσόντων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το πλαίσιο των επαγγελματικών προσόντων που εγκρίθηκε από τους υπουργούς κατά τη σύνοδό τους στο Μπέργκεν το 2005, καθορίζει τα προσόντα όσον αφορά τα μαθησιακά αποτελέσματα. Αυτές

αφορούν τις γνώσεις των φοιτητών και τι μπορούν να κάνουν μετά την ολοκλήρωση των σπουδών τους. Κατά την περιγραφή των κύκλων το πλαίσιο κάνει χρήση του ευρωπαϊκού συστήματος μεταφοράς και συσσώρευσης ακαδημαϊκών μονάδων (ECTS) (Eurydice 2009, Eurydice 2010) :

- 1ος κύκλος: τυπικά 180-240 μονάδες ECTS, συνήθως ενός πτυχίου-Bachelor .
- 2ος κύκλος: τυπικά 60-120 μονάδες ECTS για το Master.
- 3ος κύκλος: διδακτορικό δίπλωμα. Δεν έχει συγκεκριμένο Φάσμα ECTS.

Τα προγράμματα Bachelor μπορεί να είναι διαφοροποιηθούν σε δύο μοντέλα: 180 πιστωτικές μονάδες ECTS σε 25 τριτοβάθμια εκπαίδευσης και 240 πιστωτικές μονάδες ECTS σε 13 συστήματα τριτοβάθμια εκπαίδευση. Σε επίπεδο Master σε 27 χώρες της Μπολόνια, το μοντέλο πιστώσεις 120 ECTS είναι η πιο κοινή, αν και οι περισσότερες χώρες προσφέρουν επίσης δεύτερο κύκλο προγραμμάτων ενός διαφορετικού μήκους. Με τον συνδυασμό των δύο κύκλων, τρία μοντέλα μπορούν να προσδιοριστούν για να δείξει πώς η διαδικασία της Μπολόνια έχει εφαρμοστεί, είναι τα εξής (Eurydice, 2010):

1. Τα 180 + 120 ECTS (3 + 2 ακαδημαϊκά έτη) έχει εφαρμοστεί σε 19 συστήματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.
2. Το 240 + 120 ECTS (4 + 2 ακαδημαϊκά έτη) μοντέλο έχει υλοποιήθηκε σε έξι χώρες (Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Γεωργία, Λιθουανία, τη Ρωσία και την Τουρκία).
3. Το 240 + 60/90 ECTS (4 + 1/1.5 ακαδημαϊκά έτη) μοντέλο έχει υλοποιηθεί σε τέσσερις συστήματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Βουλγαρία, Ισπανία, Σκωτία, Ουκρανία και το Ηνωμένο Βασίλειο).

Στα υπόλοιπα συστήματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, δεν υπάρχει κυρίαρχο μοντέλο που μπορεί να προσδιοριστεί. Σε ορισμένα από αυτά, το προγράμματα Bachelor έχει ένα σταθερό μήκος, ενώ το μήκος των

προγραμμάτων Master ποικίλλει. Σε άλλες , υπάρχει διακύμανση και στους δύο κύκλους. Σε άλλα συστήματα πάλι, μπορεί να υπάρχουν δύο κυρίαρχα μοντέλα που εφαρμόζονται σε διαφορετικούς τύπους ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

1.6Η Ευρωπαϊκή τριτοβάθμια εκπαίδευση

Για να μιλήσουμε για τον ευρωπαϊκό χώρο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης πρέπει να υπάρχουν τουλάχιστον τρεις συνιστώσες. Πρώτον, οι μαθητές και το προσωπικό πρέπει να είναι κινητό. Δεύτερον, τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης δεν πρέπει να είναι μέρος της εθνικής διοίκησης, αλλά να είναι σε θέση να ενεργούν σε ένα ευρωπαϊκό επίπεδο. Και τρίτον, οι μελέτες που προσφέρονται από τα πανεπιστήμια εντός της περιοχής πρέπει να αναγνωρίζονται από τα εθνικά πανεπιστήμια και αρχές. Και οι τρεις προϋποθέσεις εξελίχθηκαν σταδιακά (Cunaj και άλλοι, 2012α).

Η διαδικασία της Μπολόνια αποτελεί μια διακυβερνητική συμφωνία μεταξύ της ΕΕ και τρίτων χωρών. Επίσης, η Διακήρυξη της Μπολόνια δεν είναι μια συνθήκη ή σύμβαση, δεν υπάρχουν νομικές υποχρεώσεις για τα συμβαλλόμενα κράτη. Η συμμετοχή και η συνεργασία είναι απολύτως εθελοντική.

Στη δεκαετία του 1990, ένα από τα κυρίαρχα θέματα που αναδύονται στην πολιτική ευρωπαϊκής τριτοβάθμιας εκπαιδευτικής ήταν η ιδέα ότι η ευρωπαϊκή τριτοβάθμια εκπαίδευση έχανε έδαφος σε σχέση με το αμερικανικό σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Péripin, 2007). Η επιθυμία των ευρωπαϊκών κρατών να αύξηση της ανταγωνιστικότητας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ήταν μία από τις κινητήριες δυνάμεις που οδηγούν στη δημιουργία της Μπολόνια Διαδικασία και του Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Amaral και Magalhães, 2004). Αυτό επρόκειτο να επιτευχθεί μέσω της βελτίωσης της συγκρισιμότητας και της ποιότητας της ευρωπαϊκής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και την αύξηση της κινητικότητας των αποφοίτων σε όλη την Ευρώπη. Η διαδικασία της

Μπολόνια και ότι συνακολούθησαι στο Ευρωπαϊκό Χώρο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης αύξησε σημαντικά το ενδιαφέρον σε άλλα μέρη του κόσμου και έκανε την ευρωπαϊκής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ορατό στον παγκόσμιο χάρτη (Budapest-Vienna Communiqué, 2010). Οι διεθνείς αγορές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση έχουν επεκταθεί σημαντικά κατά τα προηγούμενα 35 χρόνια. Όταν το 1975 περίπου 0,8% φοιτητές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σπούδαζαν εκτός της χώρας τους σε παγκόσμιο επίπεδο, το 2000 το ποσοστό ήταν ήδη 1,8% (OECD, 2000). Η ανάπτυξη έχει επιταχυνθεί την τελευταία δεκαετία. Ο συνολικός αριθμός των φοιτητών που σπουδάζουν εκτός της χώρας τους έχει αυξηθεί σε παγκόσμιο επίπεδο πάνω από 3,3% το 2008, και έχει προβλεφθεί να ανέλθει σε 7,2 % το 2025 (OECD 2010, Böhmet και άλλοι 2002).

1.7 Οι επιπτώσεις της Μπολόνια στην Ελλάδα

Η Ελλάδα εντάχθηκε στην διαδικασία της Μπολόνια από την αρχή του 1999. Από το 2007, με πιο εντατική βήματα προς την ολοκλήρωσης δημιουργίας του Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Κατά τη διάρκεια των ετών 2006-2007, προσπάθησε να εφαρμόσει τη Διαδικασία της Μπολόνια, μέσα από μαζικές μεταρρυθμίσεις, στο πανεπιστημιακό σύστημα. Οι ενέργειες αυτές οδήγησαν σε μαζικές διαδηλώσεις. Οι αντιδράσεις αυτές οδήγησαν στην αποτυχία της συνταγματικής αλλαγής που απαγορεύει την ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων, αλλά και σταμάτησε τη μεταρρύθμιση των νόμων που αφορούν την εσωτερική λειτουργία των πανεπιστημίων (Eurydice, 2009).

Στην Ελλάδα, δύο αντίθετες δυνάμεις αντάλασσαν επιχειρημάτων σχετικά με την επανατοποθέτηση της Τεχνολογικής Εκπαίδευσης και την αξιολόγηση των ΑΕΙ και καθυστέρησαν την υλοποίηση της Μπολόνια. Από τη μία πλευρά, υπάρχει μια μειοψηφία του ακαδημαϊκού προσωπικού των πανεπιστημίων και του επιστημονικού προσωπικού των Τεχνολογικών Ιδρυμάτων. Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν η πλειοψηφία των πανεπιστημιακού προσωπικού και μια μειοψηφία του φοιτητικού σώματος (Paradiamantaki και άλλοι, 2006). Το νομικό πλαίσιο αντιμετωπίζει προβλήματα στη διασφάλιση της ποιότητας και

στη διεθνοποίηση. Υπάρχουν ειδικές διατάξεις για την γλωσσική διδασκαλία και την ίδρυση του Ελληνικού Διεθνούς Πανεπιστημίου με στόχο την ενίσχυση της κινητικότητας των φοιτητών. Η νέα νομοθεσία προβλέπει τη δυνατότητα να παρέχουν κοινό πτυχίο μετά την αποφοίτηση μεταξύ διαφορετικών τύπων ΑΕΙ (π.χ. Ανώτατα Στρατιωτικά Σχολεία, Εμπορικής Ναυτιλίας Ακαδημίες). Τα Τοπικά Συμβούλια Νέων μπορούν να συμμετέχουν στην διαρθρώσεις της τοπικής αυτοδιοίκησης και η πρόσβαση των μαθητών δευτεροβάθμιας επαγγελματικής φαίνεται να έχει νέους κανονισμούς (Veiga και άλλοι, 2008).

Τα προγράμματα Bachelor στην Ελλάδα είναι 240 μονάδες ECTS (4 χρόνια). Όσον αφορά τα προγράμματα Master: μπορεί να κυμανθούν από 60 -120 ECTS μονάδες .

Αξίζει, επίσης να σημειωθεί ότι σε ορισμένες χώρες όπου δεν υπάρχουν επίσημες διακρίσεις μεταξύ των πτυχίων, διαφοροποίησης μπορούν να συμβούν επί τη βάσει του τύπου των οργάνων που παραδίδει το προγράμματα. Αυτό συμβαίνει, για παράδειγμα στο Βέλγιο (Πανεπιστήμια και Κολέγια), στην Ελλάδα (Πανεπιστήμια και ΤΕΙ - Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα) και σε άλλες χώρες. Το 75% ή λιγότερο των ιδρυμάτων και προγραμμάτων εφαρμόζουν το ECTS, χρησιμοποιώντας διάφορες αναφορές για τον καθορισμό των πιστώσεων (Eurydice, 2009).

1.8 Οι επιπτώσεις της Μπολόνια στο Βέλγιο

Το Βέλγιο εντάχθηκε στην διαδικασία της Μπολόνια εξίσου από την αρχή του 1999. Τα προγράμματα Bachelor έχουν σχεδιαστεί με βάση τις 180 ECTS μονάδες (3 έτη). Όσον αφορά τα προγράμματα επίπεδου Master μπορεί να ποικίλουν από 60 - 120 μονάδες (αν και στη Φλαμανδική Κοινότητα τα μεταπτυχιακά προγράμματα έχουν αναπτυχθεί στην κτηνιατρική επιστήμη και την ιατρική που εκτείνονται σε 180 και 240 μονάδες αντίστοιχα). Στη Φλαμανδική Κοινότητα για παράδειγμα, όλα τα προγράμματα του πρώτου κύκλου είναι 180 ECTS, αλλά του δεύτερου κύκλου μπορεί να διαφέρουν.

Έτσι, οι δομές των προγραμμάτων εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τα θεσμικά όργανα και το πεδίο μελέτης (Eurydice, 2009).

Παρόλο που δεν είναι απαραίτητο, η εισαγωγή του ECTS συνήθως υποστηρίζεται από τη νομοθεσία. Αυτή η διαδικασία της ενσωμάτωσης ECTS στην εθνική νομοθεσία ξεκίνησε πριν το 2000 σε μερικές χώρες όπως η Αυστρία, η Φλαμανδική Κοινότητα του Βελγίου και της Ρουμανίας και μέχρι το 2005 είχε ολοκληρωθεί σχεδόν σε όλες τις χώρες. Το 75% των ιδρυμάτων και τα προγράμματα του Βελγίου που χρησιμοποιούν το ECTS.

Είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι η Γερμανόφωνη Κοινότητα, παρέχει άνευ όρων στήριξη στους φοιτητές που σπουδάζουν στο εξωτερικό ώστε να επωφεληθούν οι μαθητές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Το «Σύμφωνο για το 2020» της Φλάνδρας έχει ορίσει 20 στόχους και ένας από αυτούς είναι να φθάσει το ποσοστό των μαθητών που συμμετέχουν στη Τριτοβάθμια Εκπαίδευση στο 60%, των οποίων οι γονείς δεν είναι πτυχιούχοι Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 Η Ελλάδα

Η Ελλάδα βρίσκεται στη νοτιοανατολική Ευρώπη και η πρωτεύουσα της είναι η Αθήνα. Έχει μεγάλη και πλούσια ιστορία κατά την οποία άσκησε μεγάλη πολιτισμική επίδραση σε τρεις ηπείρους. Σε αυτή γεννήθηκε η Δημοκρατία και η Φιλοσοφία, οι Ολυμπιακοί Αγώνες, το Δράμα, η Τραγωδία και η Κωμωδία.

2.2 Η ιστορική αναδρομή

Η Ελλάδα απέκτησε την ανεξαρτησία της από την Οθωμανική Αυτοκρατορία το 1830. Κατά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα και το πρώτο μισό του 20ού αιώνα, προστίθενται σταδιακά γειτονικά νησιά και εδάφη, τα περισσότερα με την ελληνικό πληθυσμό. Στο Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, η Ελλάδα δέχεται τη πρώτη εισβολή από την Ιταλία (1940) και στη συνέχεια κατελήφθη από τη Γερμανία (1941-1944). Μετά την ήττα το 1949, η Ελλάδα προσχώρησε στο ΝΑΤΟ το 1952. Το 1967, μια ομάδα αξιωματικών του στρατού κατέλαβαν την εξουσία και μια στρατιωτική δικτατορία ανέστειλε πολλές πολιτικές ελευθερίες και ανάγκασε τον βασιλιά να εγκαταλείψει τη χώρα. Το 1974, οι δημοκρατικές εκλογές και το δημοψήφισμα δημιούργησαν μια κοινοβουλευτική δημοκρατία και κατήργησαν τη μοναρχία (Γεωργογιάννης, 2008).

Με την αποκατάσταση της δημοκρατικής νομιμότητας, τον Ιούλιο του 1974, η Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας έθεσε ως πρώτο στόχο της την εδραίωση της Δημοκρατίας και επανέφερε εν μέρει σε ισχύ το Σύνταγμα του 1952, με εξαίρεση τις διατάξεις που αφορούσαν τον βασιλιά. Τις πρώτες ελεύθερες βουλευτικές εκλογές και το δημοψήφισμα για τη μορφή του πολιτεύματος το οποίο απέβη υπέρ του πολιτεύματος της αβασίλευτης δημοκρατίας, ακολούθησε το Σύνταγμα του 1975. Το Σύνταγμα αυτό, μολονότι ψηφίσθηκε τελικά μόνο από την κοινοβουλευτική πλειοψηφία, συγκέντρωσε σταδιακά κατά την εφαρμογή του την ευρύτερη δυνατή αποδοχή εκ μέρους των πολιτικών δυνάμεων της χώρας. Ο νέος καταστατικός χάρτης της χώρας

εισήγαγε το πολίτευμα της προεδρευόμενης κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, το οποίο περιείχε εξ αρχής ευρύ κατάλογο ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων προσαρμοσμένο στις απαιτήσεις των καιρών και παραχώρουσε σημαντικές εξουσίες στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Ο οποίος μπορούσε να παρεμβαίνει αποφασιστικά στη ρύθμιση της πολιτικής ζωής. Το κράτος δικαίου προστατευόταν αποτελεσματικά, ενώ προβλεπόταν και η συμμετοχή της χώρας σε διεθνείς οργανισμούς (Γεωργογιάννης 2008, Βερεμής και Κολιόπουλος 2006).

Τον Μάρτιο του 1986, έγινε η πρώτη αναθεώρηση του Συντάγματος συμφώνως με το άρθρο 110 του Συντάγματος, ένδεκα άρθρα αναθεωρήθηκαν και ψηφίσθηκε η μεταφορά του κειμένου του Συντάγματος στη δημοτική γλώσσα. Με την αναθεώρηση αυτή οι αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας περιορίστηκαν σε σημαντικό βαθμό. Παρά την πολιτική και συνταγματική ένταση της περιόδου εκείνης, το αναθεωρημένο Σύνταγμα του 1975/1986, εισήγαγε ένα κοινοβουλευτικό σύστημα διακυβέρνησης, εφαρμόσθηκε και εξασφάλισε στη χώρα κοινοβουλευτική σταθερότητα και ομαλή πολιτική ζωή (Γεωργογιάννης 2008, Βερεμής και Κολιόπουλος 2006).

Την άνοιξη του 2001, πραγματοποιήθηκε η δεύτερη αναθεώρηση του Συντάγματος ψηφίσθηκε μια νέα πολύ πιο εκτεταμένη αυτή τη φορά αναθεώρηση του Συντάγματος και μάλιστα, σε κλίμα συναινετικό. Είναι χαρακτηριστικό ότι, παρά την τροποποίηση μεγάλου αριθμού διατάξεων του Συντάγματος η αναθεώρηση έγινε αποδεκτή στη μεγάλη πλειοψηφία των περιπτώσεων. Τα τέσσερα πέμπτα του συνόλου των βουλευτών και επομένως ο όρος «συναινετική αναθεώρηση» αποδίδει την πολιτική πραγματικότητα (Γεωργογιάννης 2008, Βερεμής και Κολιόπουλος 2006).

Το αναθεωρημένο Σύνταγμα εισήγαγε νέα ατομικά δικαιώματα και νέους κανόνες διαφάνειας στην πολιτική ζωή. Επίσης, εκσυγχρόνισε και αναδιοργάνωσε τις λειτουργίες της Βουλής, προέβη σε εκτεταμένη μεταρρύθμιση στο πεδίο της Δικαιοσύνης και ενίσχυσε το αποκεντρωτικό σύστημα της χώρας.

Το Σύνταγμα του 1975 αναθεωρήθηκε για τρίτη φορά το 2008, σε περιορισμένο αριθμό διατάξεων. Συμπερασματικά, το ισχύον Σύνταγμα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως Σύνταγμα με πολιτική και ιστορική νομιμοποίηση σύγχρονο και προσαρμοσμένο στις διεθνείς εξελίξεις και παρέχε ένα πλήρες θεσμικό πλαίσιο για την Ελλάδα του 21ου αιώνα.

2.3 Η Κυβέρνηση

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ιεραρχικά βρίσκεται στην κορυφή της εκτελεστικής εξουσίας, μετέχει στην έκδοση και τη δημοσίευση των νόμων και τη δυνατότητα αναπομπής στη Βουλή ψηφισμένου νομοσχεδίου ή πρότασης νόμου, ενώ ορίζεται από το Σύνταγμα ως ρυθμιστής του πολιτεύματος. Μετά τις βουλευτικές εκλογές, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διορίζει ως Πρωθυπουργό τον αρχηγό του κόμματος που διαθέτει στη Βουλή την απόλυτη πλειοψηφία των εδρών (τουλάχιστον 151) και με πρότασή του τα υπόλοιπα μέλη της Κυβέρνησης και τους Υφυπουργούς.

Σε περίπτωση που κανένα κόμμα δε διαθέτει την απόλυτη πλειοψηφία των εδρών στη Βουλή, ακολουθείται η διαδικασία των διερευνητικών εντολών προς τους αρχηγούς των τριών μεγαλύτερων σε κοινοβουλευτική δύναμη κομμάτων. Με σκοπό να διακριβωθεί η δυνατότητα σχηματισμού Κυβέρνησης που να κερδίσει της εμπιστοσύνης της Βουλής. Αν οι εντολές δεν εκτελεστούν, συγκαλείται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας το "συμβούλιο των πολιτικών αρχηγών" και αν τελικά επιβεβαιωθεί η αδυναμία σχηματισμού Κυβέρνησης επιδιώκεται ο σχηματισμός Κυβέρνησης από όλα τα κόμματα της Βουλής για τη διενέργεια εκλογών και στη συνέχεια διαλύεται η Βουλή. Το Ελληνικό Κοινοβούλιο στεγάζει τη Βουλή των Ελλήνων. Αν και κατά τη διάρκεια της ελληνικής επανάστασης είχαν πραγματοποιηθεί αρκετές εθνοσυνελεύσεις, το πρώτο εθνικό κοινοβούλιο του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους ιδρύθηκε το 1843. Σήμερα το Ελληνικό Κοινοβούλιο αποτελείται από 300 μέλη, τα οποία εκλέγονται κάθε 4 έτη με εθνικές εκλογές, από ένα σύστημα ενισχυμένης αναλογικής που αντιπροσωπεύει αναλογικά τις 56 περιφέρειες της χώρας, 48

από τις οποίες είναι πολυεδρικές και 8 μονοεδρικές (Βερεμής και Κολιόπουλος 2006).

Τα μέλη του Κοινοβουλίου έχουν πολιτική ασυλία, δηλαδή δε διώκονται, συλλαμβάνονται ή φυλακίζονται για πολιτικά αδικήματα, δε συμβαίνει όμως το ίδιο και για αστικά ή ποινικά αδικήματα. Είναι επίσης υποχρεωμένοι από το σύνταγμα να λογοδοτούν για κάθε δραστηριότητά τους, που έχει να κάνει με τις νομοθετικό και το βουλευτικό τους έργο. Το Κοινοβούλιο ψηφίζει ένα νομοσχέδιο που θα γίνει νόμος του Κράτους σε 3 διαδοχικές ψηφοφορίες: ψηφοφορία επί της αρχής, ψηφοφορία ανά άρθρο και ψηφοφορία στο σύνολο του νόμου. Μια απλή πλειοψηφία (50% συν μία ψήφος) είναι αρκετή ώστε να υπερψηφιστεί ένα νομοσχέδιο σε όλες τις ψηφοφορίες. Εφόσον το νομοσχέδιο ψηφιστεί, στέλνεται στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας ώστε να το εγκρίνει και να το στείλει προς δημοσίευση στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, αφού υπογραφεί και από τους αρμόδιους υπουργούς της κυβέρνησης (Βερεμής και Κολιόπουλος, 2006).

2.4 Η Ελλάδα Διεθνώς

Η Ελλάδα έγινε ανεξάρτητο κράτος το 1830. Το 1945 έγινε ιδρυτικό μέλος του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) μαζί με άλλες 50 χώρες οι οποίες δεσμεύτηκαν να διατηρήσουν την ειρήνη μέσα από τη διεθνή συνεργασία και τη συλλογική ασφάλεια. Σήμερα, σχεδόν κάθε έθνος του κόσμου ανήκει στον ΟΗΕ καθώς το σύνολο των Μέλων είναι 192 χώρες. Το 1952 έγινε μέλος του ΝΑΤΟ . Το 1981, η Ελλάδα εντάχθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση και είκοσι χρόνια αργότερα, το 2001 εντάχθηκε επίσημα της Ευρωζώνης. Το Ευρώ όμως κυκλοφόρησε στην αγορά το 2002 (Olthetena και άλλοι, 2013).

Για την Ελλάδα, η ένταξη στην ΕΟΚ, η οποία μετονομάστηκε το 1992 στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), θεωρήθηκε ως εγγύηση στον πρόσφατα ανακαινισμένο δημοκρατικών θεσμών μετά τη δικτατορία 1967-1974, και μια ευκαιρία να απολαύσετε τα πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά οφέλη που μπορεί να προκύψουν από τη συμμετοχή σε ένα μεγάλο οικονομικό χώρο. Η συμμετοχή στην Ευρωζώνη έχει θεωρηθεί ως μια ευκαιρία να απολαύσουν επιπλέον οικονομικά οφέλη από τη χρήση ενός κοινού νομίσματος και έγινε

ευνοϊκά δεκτή από τους Έλληνες πολίτες με μεγάλη διαφημιστική εκστρατεία. Ωστόσο, έντεκα χρόνια στην εμπειρία τα γεγονότα έχουν οδηγήσει πολλούς να αμφισβητήσουν τη σοφία των μελών της Ευρωζώνης στην Ελλάδα, ακόμη και να αναρωτιούνται αν η χώρα θα πρέπει να διακόψουν ότι η ένταξη (Oikthetena και άλλοι, 2013) .

Είναι μια ανεπτυγμένη χώρα με υψηλό κατά κεφαλήν εισόδημα και πολύ υψηλό δείκτη ανθρώπινης ανάπτυξης. Κατατάσσεται ως η 21η καλύτερη χώρα σε επίπεδο ποιότητας ζωής στον κόσμο για το 2010.

Επίσης αξίζει να αναφέρουμε ότι η Ελλάδα είναι μέλος σε αρκετούς διεθνείς οργανισμούς. Άλλωστε, η σημαντική γεωγραφική της θέση της δίνει το πλεονέκτημα να αποτελεί πολιτικό, διπλωματικό αλλά και εμπορικό κόμβο. Μερικοί από τους οργανισμούς στους οποίους είναι μέλος είναι οι εξής: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ), Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου (ΝΑΤΟ), Συμβούλιο της Ευρώπης (ΣΤΕ), Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας Ευξείνου Πόντου (ΟΣΕΠ), Διεθνής Ναυτιλιακός Οργανισμός (ΙΜΟ), Παγκόσμιος Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τον Πολιτισμό (UNESCO), Διεθνής Οργανισμός Γαλλοφωνίας (ΔΟΓ)Σύνδεσμοι σε περισσότερους Διεθνείς Οργανισμούς.

2.5 Τα χαρακτηριστικά της Ελλάδας

2.5.1 Η γεωγραφία

Η Ελλάδα είναι μία από τις λίγες χώρες που διακρίνονται για τη σπουδαία, από γεωστρατηγική άποψη θέση τους. Αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους γεωστρατηγικούς κόμβους της Βαλκανικής χερσονήσου. Τη γέφυρα μεταξύ Ανατολής και Δύσης στην οποία συγκρούσθηκαν κατά καιρούς διάφοροι επιδρομείς. Η Ελλάδα βρίσκεται στο Νοτιοανατολικό τμήμα της Ευρώπης και συγκεκριμένα το νότιο άκρο της Βαλκανικής Χερσονήσου.

Συνορεύει στα βόρεια με την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (Π.Γ.Δ.Μ.) και την Βουλγαρία, βορειοδυτικά με την Αλβανία και ανατολικά με την Τουρκία. Στα ανατολικά βρέχεται από το Αιγαίο Πέλαγος, στα δυτικά από το Ιόνιο και στα νότια από Λιβυκό Πέλαγος (Gibbons, 2003).

Η συνολική της έκταση είναι 131.940 χλμ². Η Ελλάδα χωρίζεται σε ηπειρωτική και νησιώτικη. Η ηπειρωτική Ελλάδα έχει έκταση 106.778 χλμ². Η νησιώτικη Ελλάδα έχει έκταση 25.166 χλμ².

Το ηπειρωτικό τμήμα που αποτελεί και το μεγαλύτερο τμήμα της χώρας ξεκινά από το βορειοανατολικό άκρο της Θράκης και καταλήγει στα άκρα της Πελοποννήσου η οποία ενώνεται με το ηπειρωτικό τμήμα μέσω του Ισθμού της Κορίνθου. Είναι χωρισμένη στα παρακάτω γεωγραφικά διαμερίσματα είναι: 1. η Ήπειρος, 2. η Μακεδονία, 3. η Θράκη, 4. η Θεσσαλία 5. η Στερεά Ελλάδα και Εύβοια και 6. η Πελοπόννησος.

Η Ελλάδα έχει πάνω από 2.500 νησιά, από τα οποία περίπου τα 165 κατοικούνται. Το μεγαλύτερο και πολυπληθέστερο νησί είναι η Κρήτη και ακολουθούν η Εύβοια, η Λέσβος, η Ρόδος, η Χίος, η Κεφαλονιά, η Κέρκυρα, η Σάμος, η Λήμνος, η Νάξος.

Η Ελλάδα αποτελείται από 9 γεωγραφικά διαμερίσματα: η Ήπειρος, η Θεσσαλία, η Θράκη, η Κρήτη, η Μακεδονία, τα Νησιά Αιγαίου Πελάγους, τα Νησιά Ιονίου Πελάγους, η Πελοπόννησος και η Στερεά Ελλάδα. Επίσης, τα διαμερίσματα αυτά χωρίζονται σε 51 νομούς. Διοικητικά η Ελλάδα διαιρείται σε 13 Περιφέρειες.

Το έδαφος της Ελλάδας κατά 70 % είναι κατά κύριο λόγο ορεινό ή λοφώδες. Μεγάλο μέρος του είναι ξηρό και βραχώδες, ενώ μόνο το 20.45% του εδάφους είναι καλλιεργήσιμο. Μερικά από τα υψηλότερα βουνά είναι ο Όλυμπος, Σμόλικας, Βοράς και Γράμμος. Η Ελλάδα έχει αρκετές λίμνες, οι περισσότερες των οποίων βρίσκονται στο ηπειρωτικό της τμήμα. Μερικές από τις μεγαλύτερες λίμνες στην ελληνική επικράτεια είναι η Τριχωνίδα, η Βόλβη και η Κρεμαστών. Επίσης, υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός ποταμιών οι οποίοι διαρρέουν την Ελλάδα. Σε μερικούς από τους μεγαλύτερους, τα Δέλτα που

σχηματίζουν στην εκροή τους προς την θάλασσα αποτελούν σημαντικούς υδροβιότοπους. Τα μεγαλύτερα ποτάμια είναι ο Αλιάκμονας, ο Αχελώος, ο Πηνειός και Νέστος (Παπαλοϊζος, 2009) .

2.5.2 Ο πληθυσμός

Η Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) ανακοινώνει ότι ο Μόνιμος Πληθυσμός της Χώρας, όπως αυτός προέκυψε από την Απογραφή Πληθυσμού το 2011, είναι 10.815.197 εκ. άτομα εκ των οποίων τα 5.302.703 εκ. είναι άνδρες (με ποσοστό 49%) και τα 5.512.494 εκ. είναι γυναίκες (με ποσοστό 51%). Επίσης ότι το 50.3% του πληθυσμού της Χώρας είναι κατά το νόμο έγγαμοι (έγγαμοι, σύμφωνα διαβίωσης, σε διάσταση). Το 39% του συνολικού πληθυσμού της Χώρας είναι άγαμοι (Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2013). Μεγάλες αστικές περιοχές ανά πληθυσμό: Αθίνα 3.252.000 εκ. κάτοικοι και Θεσσαλονίκης 834.000 χιλ. κατοίκους (2009) (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gr.html>).

Από τα αποτελέσματα της απογραφής προκύπτει ότι τα 9.903.268 εκ. άτομα έχουν Ελληνική υπηκοότητα, τα 199.101 λιχ. άτομα έχουν υπηκοότητα άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα 708.003 χιλ. άτομα έχουν υπηκοότητα λοιπών χωρών και τα 4.825 χιλ. άτομα είναι χωρίς υπηκοότητα ή έχουν αδιευκρίνιστη υπηκοότητα. Προκύπτει, επίσης ότι το μεγαλύτερο ποσοστό 52.7% των αλλοδαπών που διαμένουν στην Ελλάδα έχουν Αλβανική υπηκοότητα, το 8.3% Βουλγαρική, το 5.1% Ρουμάνικη και ακολουθεί με 3.7% η Πακιστανική και 3% η Γεωργιανή (Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2013).

Η επίσημη θρησκεία στην Ελλάδα είναι η Ορθόδοξη με ποσοστό 98% ακολουθούν οι Μουσουλμάνοι με ποσοστό 1.3% και με ποσοστό 0.7% άλλες (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gr.html>) .

2.5.3 Ο καιρός

Η Ελλάδα έχει μεσογειακό τύπο του εύκρατου κλίματος με υγρούς και σχετικά ψυχρούς χειμώνες και ξηρά και ζεστά καλοκαίρια. Ωστόσο, υπάρχει μεγάλη μεταβλητότητα μεταξύ των περιοχών, που προέρχονται από την τοπογραφική μεταβλητότητα του τοπίου. Το δυτικό τμήμα χαρακτηρίζεται από ήπιο καλοκαίρι και υψηλή ετήσια βροχόπτωση με πολλές βροχοπτώσεις που συμβαίνουν κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού. Από την άλλη πλευρά, το νοτιοανατολικό τμήμα της χώρας, λαμβάνει πολύ χαμηλότερη βροχόπτωση με ένα μακρύ ξηρό και ζεστό περίοδο (3-5 μήνες), κατά την οποία οι θερμοκρασίες που συχνά ξεπερνούν το 40 °C. Επίσης, καλοκαιρινές θερμοκρασίες πάνω από 40 °C είναι ένα σύνηθες φαινόμενο στις περισσότερες πεδιάδες της ηπειρωτικής χώρας (Mardikis και άλλοι, 2005).

Ωστόσο, λόγω της μοναδικής γεωγραφία της χώρας, η Ελλάδα έχει μια αξιόλογη σειρά από μικρό-κλίματα και τοπικές παραλλαγές. Το κλίμα της χώρας μπορεί να διαιρεθεί σε τέσσερις βασικές κατηγορίες (Papaloizos, 2009):

- υγρό μεσογειακό (δυτική Ελλάδα, δυτική Πελοπόννησος, πεδινά και ημιορεινά της Ηπείρου)
- ξηρό μεσογειακό (Κυκλάδες, παραλιακή Κρήτη, Δωδεκάνησα, ανατολική Πελοπόννησος, Αττική, πεδινές περιοχές Ανατολικής Στερεάς)
- ηπειρωτικό (δυτική Μακεδονία, εσωτερικά υψίπεδα ηπειρωτικής Ελλάδας, βόρειος Έβρος)
- ορεινό (ορεινές περιοχές με υψόμετρο περίπου >1500 m στη Βόρεια Ελλάδα, >1800m στην Κεντρική Ελλάδα και >2000m στην Κρήτη)

Γενικά η μέση ετήσια θερμοκρασία στην Ελλάδα κυμαίνεται 10 έως 19,7 ° C. Ωστόσο, δεδομένου ότι η Ελλάδα είναι γενικά μια ορεινή χώρα, η πραγματική μέση θερμοκρασία διαφέρουν σημαντικά από περιοχή σε περιοχή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 Το Εκπαιδευτικό σύστημα στην Ελλάδα

Το συνολικό επίπεδο των επιδόσεων στην ελληνική κοινωνία αυξήθηκαν απότομα μεταξύ του 2000 και του 2011. Το Κατά Κεφαλή Εισόδημα το 2012 ήταν 30.305 δολάρια (Pettrakis, 2012). Το 2010, η Ελλάδα έδωσε το 4% του ΑΕΠ της στην εκπαίδευση (Pettrakis, 2012). Το 2000, περισσότερα από τους μισούς (51%) του ενήλικου πληθυσμού είχε επιτεύξει μόνο την υποχρεωτική εκπαίδευση, ενώ το 2011, το ποσοστό των ενηλίκων έχει μειωθεί στο 18 % (Education at a glance, 2013). Μέχρι το 2011, πάνω από τα δύο τρίτα (67%) του ενήλικου πληθυσμού (25-64 ετών) έχουν ολοκληρώσει τουλάχιστον την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, σε σύγκριση με 50% κατά την έναρξη της τελευταίας δεκαετίας (Education at a glance, 2013).

Παρ' όλα αυτά, το ποσοστό των ενηλίκων στην Ελλάδα, οι οποίοι έχουν ολοκληρώσει τουλάχιστον το Λύκειο εξακολουθεί να είναι κάτω από τον μέσο όρο του OECD (76%). Το 2011, το 33% του πληθυσμού ηλικίας 25-64 ετών έχει απολυτήριο Γυμνασίου και το 41% του πληθυσμού της ίδια ηλικιακής ομάδας έχει απολυτήριο Λυκείου (Education at a glance, 2013). Την ίδια χρονιά το 26% της ηλικιακής ομάδας 25-64 ετών και 29% της ηλικιακής ομάδας 30-34 ετών έχουν λάβει πτυχίο τριτοβάθμια εκπαίδευση (Education at a glance, 2013). Επίσης, το 2011, το ποσοστό εισαγωγής στην Τεχνολογική Τριτοβάθμια Εκπαίδευση ήταν 31% και η απόφοιτη 68% (Education at a glance, 2013). Την ίδια χρονιά το ποσοστό εισαγωγής στο Πανεπιστήμιο ήταν 40% (Education at a glance, 2013).

Η Ελλάδα απολαμβάνει υψηλό ποσοστό του πληθυσμού με πρωτογενή και δευτερογενή εκπαίδευσης. Από την άλλη πλευρά, ένα σχετικά μικρό ποσοστό του πληθυσμού έχει ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση, που αντιπροσωπεύει το δεύτερο χαμηλότερο ρυθμό σε σύγκριση με άλλες χώρες. Μεγάλο πρόβλημα στην Ελλάδα κατά τη λήψη μέτρων για την ενθάρρυνση της ολοκλήρωσης των ακαδημαϊκών σπουδών είναι προφανής. Από τους

σπουδαστές που πραγματοποιούσαν τις αναμένεται να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους στην Ελλάδα το 2007, μόνο το 18% κατάφερε να το πράξουν, λαμβάνοντας υπόψη ότι ο στόχος που προτείνεται από την ΕΕ ήταν 40%. Ελλάδα υστερεί σε επιδόσεις, κυρίως σε σύγκριση με τις χώρες της Βόρειας Ευρώπης, που παρουσιάζουν ποσοστά από 40% έως 48%, αλλά υστερεί επίσης σημαντικά σε σχέση με άλλες μεσογειακές χώρες με ποσοστά από 32% έως 43% (Petrakis, 2012).

Όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης εποπτεύεται από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Το Υπουργείο ασκεί κεντρικό έλεγχο πάνω από τα σχολεία του κράτους, από τη συνταγογράφηση του προγράμματος σπουδών, το διορισμό του προσωπικού και τον έλεγχο της χρηματοδότησης. Σε περιφερειακό επίπεδο, ο εποπτικός ρόλος του Υπουργείου ασκείται μέσω των Περιφερειακών Διευθύνσεων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης λειτουργούν σε κάθε Νομό. Τα Τριτοβάθμια ιδρύματα είναι αυτόνομα, αλλά το υπουργείο είναι υπεύθυνο για τη χρηματοδότησή τους, καθώς και την κατανομή των προπτυχιακών μαθημάτων. Αυτή τη στιγμή η ελληνική κυβέρνηση αναγνωρίζει μόνο τα προγράμματα σπουδών που προσφέρονται από τα κρατικά πανεπιστήμια, αν και υπάρχουν αρκετά ιδιωτικά πανεπιστήμια και κολέγια που προσφέρουν προγράμματα σπουδών που έχουν επικυρωθεί και επιβλέπεται από την αμερικανική, βρετανική και άλλα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια. Κρατικά σχολεία και τα πανεπιστήμια δεν χρεώνουν δίδακτρα και τα σχολικά βιβλία παρέχονται δωρεάν σε όλους τους φοιτητές, αν και, από το 2011 και μετά, υπήρξε παρατηρήσει μια έλλειψη σε νέα σχολικά βιβλία, αναγκάζοντας τους μαθητές να αγοράσουν τα βιβλία τους (http://en.wikipedia.org/wiki/Education_in_Greece#Tertiary_education_in_Greece).

Η εκπαίδευση στην Ελλάδα είναι υποχρεωτική για τις ηλικίες 6 έως 15 και περιλαμβάνει εννέα έτη εκπαίδευσης, της οποίας τα 6 πρώτα έτη αναφέρονται στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση (Δημοτικό) και το υπόλοιπο 3 στην κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευσης (Γυμνάσιο) . Η μετά-υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση αφορά σπουδαστές ηλικίας 15-18, δεν είναι

υποχρεωτική και διακλαδίζεται στο Γενικού Λυκείου και στο Επαγγελματικό Λύκειο.

3.2 Η Προσχολική και Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση στην Ελλάδα

3.2.1 Η Προσχολική Εκπαίδευση

Ο Εκπαιδευτικός νόμος (Νόμος 1566) του 1985 ορίζει τη προσχολική εκπαίδευση ως μέρος του Δημοτικού σχολείου που διαρκεί δύο έτη σύμφωνα με τον νόμο 3518/2006 (ΦΕΚ 272/Α) (Γκλαβάς, 2010) και παρέχεται σε παιδιά ηλικίας μεταξύ τεσσάρων και έξι. Οι περισσότεροι από αυτά διοικούνται από το κράτος, αλλά μερικοί είναι ιδιωτικοί. Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα είναι πολύ συγκεντρωτικό και η προσχολικής εκπαίδευσης ορίζονται από την Κράτος με τη μορφή Προεδρικού Διατάγματος. Το ελληνικό σχολικό σύστημα δίνει έμφαση στο κριτικό επίπεδο του παιδιού το οποίο είναι ήδη ορατά στην προσχολική εκπαίδευση. Είναι αξιοσημείωτο, για παράδειγμα, ότι τα βασικά στοιχεία της πρώτης αξιολόγησης της απόδοσης του παιδιού βρίσκονται στο δεύτερο έτος του νηπιαγωγείου (Xochellis and Kesidou, 2007).

3.2.2 Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Τα έξι χρόνια του δημοτικού σχολείου (ηλικίας έξι έως δώδεκα) αποτελούν το πρώτο μέρος από τα εννέα χρόνια της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Ο γενικός σκοπός της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι η ψυχική και σωματική ανάπτυξη του μαθητή. Τα παιδιά εγγράφονται στο σχολείο το έκτο έτος της ηλικίας του. Η σχολική χρονιά ξεκινά πάντα τη δεύτερη εβδομάδα του Σεπτεμβρίου και λήγει τη δεύτερη εβδομάδα του Ιουνίου. Το σύνολο των μαθημάτων ανά εβδομάδα είναι 16 και διαρκούν μεταξύ 30 και 80 λεπτά. Τα μαθήματα που διδάσκονται στο δημοτικό σχολείο είναι: η θρησκεία, η σύγχρονη ελληνική, τα μαθηματικά, την ιστορία, περιβαλλοντικές μελέτες, η

γεωγραφία, η φυσική, κοινωνικές και κοινοτικές μελέτες, την αισθητική, τον αθλητισμό, μια ξένη γλώσσα (Αγγλικά), και «σχολική ζωή». Όλα τα μαθήματα είναι υποχρεωτικά και, στα περισσότερα σχολεία, διδάσκονται από τον ίδιο δάσκαλο, οι μόνες εξαιρέσεις είναι τα αγγλικά, τον αθλητισμό και μουσική, τα οποία διδάσκονται από εξειδικευμένους εκπαιδευτικούς. Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, δεν προσφέρει λεπτομερείς συμβουλές σχετικά με την οργάνωση των μαθημάτων, τόσο μέσω του προγράμματος σπουδών όσο και μέσω των εκπαιδευτικών εγχειρίδιων. Οι καθηγητές, είναι ελεύθεροι να σχεδιάσουν το πρόγραμμα σπουδών κατά το δοκούν (Xochellis and Kesidou 2007, Kassotakis και Verdis 2013).

Οι μαθητές περνούν αυτόματα στην επόμενη τάξη, εφόσον η παρουσία τους ήταν ικανοποιητική και ο δάσκαλός τους επιβεβαιώνει ότι έχουν εξοικειωθεί με τις βασικές αρχές του προγράμματος σπουδών του έτους. Στο τέλος κάθε σχολικής χρονιάς τα παιδιά λαμβάνουν ένα πιστοποιητικό που βεβαιώνει το δικαίωμα τους να προχωρήσουν στην επόμενη τάξη, ενώ στο τέλος της έκτης τάξης τους δίνεται από το δημοτικό σχολείο πιστοποιητικό (Απολυτηρίου Δημοτικού), η οποία αναφέρει τους βαθμούς τους σε κάθε μεμονωμένη θέμα και εξασφαλίζει την είσοδό τους (χωρίς καμία διαδικασία επιλογής) στο πρώτο έτος του Γυμνασίου (Xochellis and Kesidou 2007, Kassotakis και Verdis 2013).

3.3 Η δευτεροβάθμια εκπαίδευση

3.3.1 Το Γυμνάσιο

Οι τρεις τάξεις του Γυμνασίου αποτελούν την πρώτη φάση δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και την ίδια στιγμή, το τελικό στάδιο της εννεαετής της υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης. Το γυμναστήριο είναι ανοιχτό σε όλα τα παιδιά που έχουν επιτυχώς ολοκληρώσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση και έχει σχεδιαστεί για να καλύψει τις ανάγκες των παιδιών ηλικίας δώδεκα έως δεκαπέντε, προσφέροντας σε όλα τα παιδιά ένα αδιαφοροποίητο πρόγραμμα μελέτης. Ξεκινά στις 11 Σεπτεμβρίου και λήγει στις 15 έως 18 Ιουνίου. Ο

συνολικός αριθμός των μαθημάτων την εβδομάδα είναι 21 και τα μαθήματα διαρκούν από 30 λεπτά σε 45 λεπτά. Εκτός από τα σχολεία που προσφέρουν ημερήσιο χρονοδιάγραμμα (8 πμ έως 2 μμ), υπάρχουν επίσης μια σειρά από βραδινά γυμνάσια που προσφέρουν επίσης ένα τριετές πρόγραμμα σπουδών (Xochellis and Kesidou 2007, Kassotakis και Verdis 2013).

Υπάρχουν 6 τύποι γυμναστήρια στην Ελλάδα:

1. Γενική Γυμνάσιο (αυτόματη εισαγωγή μετά το δημοτικό σχολείο)
2. Αθλητικό Γυμνάσιο (για την εισαγωγή πρέπει να περάσει ορισμένες εξετάσεις σε ένα άθλημα όπως το μπάσκετ, ποδόσφαιρο, βόλεϊ, γυμναστική, πόλο, κολύμβηση κλπ.)
3. Μουσικό Γυμνάσιο (για την εισαγωγή πρέπει να περάσει ορισμένες εξετάσεις σε ένα μουσικό όργανο)
4. Art Γυμνάσιο
5. Πειραματικό Γυμνάσιο
6. Εκκλησιαστικό Γυμνάσιο

Στο Γυμνάσιο υπάρχει ένα βασικό πρόγραμμα σπουδών που πρέπει να ακολουθείται σε κάθε τάξη. Αποτελείται από τα εξής μαθήματα: θρησκευτικά, η αρχαία ελληνική γλώσσα και λογοτεχνία, σύγχρονη ελληνική γλώσσα και λογοτεχνία. Επίσης, ιστορία, πολιτική και κοινωνική επιστήμη, μια ή δύο ξένες γλώσσες (αγγλικά, γαλλικά ή γερμανικά), τα μαθηματικά, τη φυσική, τη χημεία, οι πληροφορική επιστήμη και την τεχνολογία, τη γεωγραφία, η βιολογία I και II, σχολικό και επαγγελματικό προσανατολισμό, τον αθλητισμό, και την οικιακή οικονομία. Για να προχωρήσετε στην επόμενη τάξη, οι μαθητές πρέπει να επιτύχουν το 50% των πιθανή μέγιστη βαθμολογία σε ορισμένα θέματα, επιδόσεις σε άλλα θέματα δεν επηρεάζει την πρόοδο του μαθητή. Στον μαθητή χορηγείτε απολυτηρίου το οποίο χορηγεί στο μαθητή ελεύθερη

πρόσβαση - δηλαδή χωρίς διαδικασία επιλογής - στο δεύτερο έτος του Λύκειο (Xochellis and Kesidou, 2007, Kassotakis και Verdis 2013).

3.3.2 Το Λύκειο

Ο εκπαιδευτικός νόμος του 2006 εισήγαγε ορισμένες αλλαγές όπως την ίδρυση ενόσνέου τίτλου «Γενικού Λυκείου» ενώ αρχικά λεγόταν Ενιαίο Λύκειο και το «Επαγγελματικό Λύκειο» (ΕΠΑ.Λ.) στη θέση του ΤΕΕ. Σύμφωνα με το ΦΕΚ της Ελληνικής Κυβερνήσεως (2009), οι απόφοιτοι του ΕΠΑΛ είναι πλέον επιλέξιμοι για την εισαγωγή όχι μόνο σε Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, αλλά και στα πανεπιστήμια (Papapolydorou, 2010) .

Όπως αναφέραμε παραπάνω, υπάρχουν δύο τύποι Λυκείου: το Γενικού Λύκειο προσφέρει συνεχιζόμενη γενική εκπαίδευση και το Επαγγελματικό Λύκειο (ΕΠΑΛ) το οποίο προσφέρει στους μαθητές της ίδιας ηλικία ένα πρόγραμμα σπουδών με ένα πιο τεχνικό και επαγγελματικό προσανατολισμό. Το Ενιαίο Λύκειο είναι ένα προϊόν των μεταρρυθμίσεων του 1997. Ωστόσο, ένας μικρός αριθμός των θρησκευτικών και μουσική λυκεία κατάφερε να επιβιώσει τις μεταρρυθμίσεις. Οι μαθητές ηλικίας 15-18, περνούν τρία χρόνια στο λύκειο, το οποίο λειτουργεί σε ημερήσια βάση. Οι νέοι ηλικίας 18-25, οι οποίοι βρίσκονται ήδη στην αγορά εργασίας και οι οποίοι επιθυμούν να παρακολουθήσουν τα νυχτερινά λυκεία περάσουν τέσσερα χρόνια την ολοκλήρωση του προγράμματος σπουδών.

Με την επιτυχή ολοκλήρωση του Γενικού Λυκείου, οι μαθητές λαμβάνουν το Απολυτηρίου Γενικού Λυκείου που τους δίνει το δικαίωμα κατ 'αρχήν να έχουν πρόσβαση στο πανεπιστήμιο. Με την επιτυχή ολοκλήρωση του Τεχνικό Επαγγελματικό Λυκείου οι μαθητές λαμβάνουν Απολυτηρίου Επαγγελματικού Λυκείου και πτυχίο στην ανάλογη ειδικότητα (Kassotakis και Verdis, 2013).

3.4 Η Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Κατά τα τελευταία 15 χρόνια, ο αριθμός των πανεπιστημιακών νεοεισερχόμενων μέσω του παραδοσιακού τρόπου της γενικής εξετάσεις σχεδόν διπλασιάστηκε, αυξάνεται λοιπόν από 21.840 χιλ. που ήταν το 1994 σε 39.210 χιλ. το 2008 (Katsikas και Dergiades, 2012).

Η διαδικασία της Μπολόνια ήταν η κύρια κινητήρια δύναμη πίσω από τη μεταρρύθμιση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα ιδίως όσον αφορά την εφαρμογή της αξιολόγησης και της ποιότητας πλαισίου διασφάλισης (Mattheou κα άλλοι, 2004). Η δέσμευση της ελληνικής κυβέρνησης να συμμετέχει στη Διαδικασία της Μπολόνια κινητοποίησε τις μεταρρυθμίσεις στην τριτοβάθμια εκπαίδευση στα μέσα της δεκαετίας του 2000 (Kladis και άλλοι, 2007). Σύμφωνα με το Ν. 3374/2005 , η αξιολόγηση των ελληνικών Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης ήταν να πραγματοποιηθεί σε δύο στάδια.

Το πρώτο στάδιο αναφέρεται στην αυτό - αξιολόγηση των ακαδημαϊκών μονάδων των Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης , όσον αφορά την αποστολή και τους στόχους τους . Μετά το πρώτο στάδιο ακολουθεί το δεύτερο στάδιο, η εξωτερική αξιολόγηση. Εξωτερική αξιολόγηση ήταν η αναλυτική εξέταση των αποτελεσμάτων της εσωτερική αξιολόγηση από μια επιτροπή των ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων, η λεγόμενη επιτροπή για την εξωτερική αξιολόγηση . Η διαδικασία της αξιολόγησης (εσωτερικής και εξωτερικής) ήταν να επαναληφθεί το αργότερο κάθε 4 χρόνια. Επιπλέον, οι διαδικασίες αξιολόγησης των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ήταν να συντονίζεται και υποστηρίζεται, σε εθνικό επίπεδο, από μια ανεξάρτητη αρχή, η Αρχή για τη Διασφάλιση της Ποιότητας της Ανώτατης Εκπαίδευσης (Prokou 2010, Paparolydoru 2010).

Η Δημόσια τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι δωρεάν, αλλά υπόκειται στους περιορισμούς της ποσότητας, γεγονός που καθιστά εξαιρετικά δύσκολη για τους μαθητές να γίνουν δεκτοί στην πιο δημοφιλή τομείς σπουδών. Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι το κράτος δεν έχει την πολυτέλεια να

παρέχουν ελεύθερη πρόσβαση σε όλους εκείνους που θέλουν την είσοδο (Psacharopoulos και Tassoulas, 2004) .

Μια εκπαιδευτική πορεία στο πανεπιστήμιο μπορεί να διαρκέσει από οκτώ, δέκα ή δώδεκα εξάμηνα, ανάλογα με το πρόγραμμα, και στο ΤΕΙ από επτά έως οκτώ εξάμηνα. Από το 2005 έως το 2008, η πολιτική παρέμβαση στην Ελλάδα στον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ήταν στο αποκορύφωμά της. Το βασικό μέρος αυτής της πρωτοβουλίας ήταν ο νόμος 3549, που θεσπίστηκε το 2007, ο οποίος επέβαλε ένα χρονικό όριο για τη διάρκεια των σπουδών, καθώς και το μέγιστο αριθμό των οκτώ επαναληπτικών εξετάσεων. Το ανώτερο χρονικό όριο έχει καθοριστεί στα 2 χρόνια, όπου δηλώνει την αναμενόμενη διάρκεια του πανεπιστημιακού προγράμματος και από 4 χρόνια γίνεται 6 έτη για το σύνολο των σχολών (Katsikas και Dergiades, 2012) .

Η διάρκεια των προπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών για τις περισσότερες ειδικότητες είναι 4 έτη. Προγράμματα στον τομέα της μηχανικής, οδοντιατρική, φαρμακευτική, γεωπονική, η δασοκομία, μαζί με κάποια προγράμματα στις καλές τέχνες, έχει διάρκεια 5 έτη (240 ECTS – 300 ECTS ISCED 5A). Ιατρική είναι η μόνη, με διάρκεια σπουδών 6 έτη. Στην Ελλάδα υπάρχουν

24

Πανεπιστήμια

(http://en.wikipedia.org/wiki/Education_in_Greece#Tertiary_education_in_Greece).

Τα ΤΕΙ αρχικά ιδρύθηκαν το 1983 και το πρόγραμμα σπουδών τους αποσκοπούσε στην παροχή κατάρτισης σε εφαρμογές της τεχνολογίας που απαιτούνε επιστημονικό υπόβαθρο. Το 2001, με τον νόμο 2916/2001 τα ΤΕΙ εντάσσονται στην ανώτατη εκπαίδευση (Γκλαβάς, 2010). Πλέον προσφέρουν προπτυχιακά προγράμματα σπουδών τεσσάρων ετών που ισοδυναμεί με Πτυχίο Bachelor και από το 2008 έχουν επίσης τη δυνατότητα να συνεχίσουν στο μεταπτυχιακό που οδηγεί σε Μεταπτυχιακό Δίπλωμα και διδακτορικά προγράμματα. Στην Ελλάδα υπάρχουν πλέον 15 ΤΕΙ (http://en.wikipedia.org/wiki/Education_in_Greece#Tertiary_education_in_Greece) .

Τα στοιχεία του OECD για τα μέσα της δεκαετίας του 2000 αποκαλύπτουν μια σημαντική υστέρηση στις Μεσογειακές χώρες στον τομέα της εκπαίδευσης των συνολικών πληθυσμών τους, σε σύγκριση με τις χώρες της Βόρειας Ευρώπης (OECD-Εκπαίδευση με μια ματιά 2009, Petrakis 2012) .

Η Ελλάδα μπορεί να επιτύχει μεγαλύτερα αποτελεσματικότητα στο σύστημα εκπαίδευσης, την ενίσχυση των γνώσεων και δεξιοτήτων του ανθρώπινου κεφαλαίου, να εξασφαλίσει βελτιωμένες πρακτικές εργασίας και να κινηθεί προς την κατεύθυνση της ανάπτυξης μιας υγιούς οικονομίας. Ως εκ τούτου, η Ελλάδα χρειάζεται μέτρα πιο ριζοσπαστικά προκειμένου να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της ανθρώπινης ανάπτυξης και αύξηση των κοινωνικών αναγκών. Η Ελλάδα μπορεί να το πετύχει μόνο μέσω της καινοτομίας, της ευελιξίας, της συνοχής, της συνέχειας, καθώς και με την εφαρμογή της ορθολογικής και ουσιαστικής εκπαιδευτικής μεταρρυθμίσεις οι οποίες με τη σειρά τους απαιτούν ικανή διαχείριση της αλλαγής (Saiti, 2013).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 Η προπτυχιακή Νοσηλευτική Εκπαίδευση στην Ελλάδα

Η Νοσηλευτική εκπαίδευση έχει μια μακρά ιστορία στην Ελλάδα. Σήμερα, η προπτυχιακή εκπαίδευση των νοσηλευτών αρχίζει αφού ολοκληρωθεί η δωδεκάχρονη πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση και περνώντας με επιτυχία τις εισαγωγικές εξετάσεις. Οι φοιτητές έχουν την ευκαιρία να επιλέξουν τη νοσηλευτική μελέτη σε ένα Πανεπιστήμιο ή ένα Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα. Η χρονική περίοδο της μελέτης για τους δύο τύπους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι τέσσερα έτη.

Το 2009 το Εθνικό Σύστημα Υγείας (ΕΣΥ) απασχολούσε νοσηλευτικό προσωπικό της τάξεως 35.420 χιλ. άτομα εκ των οποίων το 2.7 ήταν Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης(ΠΕ), το 46% Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (ΤΕ), 41.3% Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (ΔΥ) και το 10% υποχρεωτικής εκπαίδευσης (ΥΕ). Από το νοσηλευτικό προσωπικό Ανώτερης Εκπαίδευσης το 94,5% ήταν απόφοιτοι Τεχνολογικών Ιδρυμάτων και το 5.5% απόφοιτοι Πανεπιστημιακών Ιδρυμάτων (Σκρουμπέλος, 2012). Το 2009, ο αριθμός των νοσηλευτών ανά κάτοικο ήταν 3.4: 1.000 (Σκρουμπέλος, 2012).

Η προπτυχιακή εκπαίδευση νοσηλευτικής στην Ελλάδα είναι δύο διαστάσεων. Οι υποψήφιοι φοιτητές μπορούν να αποκτήσουν το πτυχίο Νοσηλευτικής μέσα της Πανεπιστημιακής μελέτης και του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (ΤΕΙ) που διαφέρουν σημαντικά τόσο στην παροχή κλινικής εμπειρίας και όσο και σε θεωρητικό υπόβαθρο λόγω των διαφορετικών προγραμμάτων σπουδών τους και του διδακτικού προσωπικού. Οι απόφοιτοι Πανεπιστημίου έχουν ένα καλύτερο θεωρητικό υπόβαθρο, ενώ οι απόφοιτοι των ΤΕΙ είναι συνήθως καλύτεροι σε κλινικές δεξιότητες, ακόμη και αν αμφότερα, τα προγράμματα οδηγούν σε επαγγελματική εγγραφή και είναι σύμφωνα με της οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Patelaru και άλλοι, 2009).

4.2 Οι Πανεπιστημιακές Σχολές Νοσηλευτικής

Η Ελλάδα έχει μόνο δύο πανεπιστημιακές σχολές Νοσηλευτικής, μια στην Αθήνα (ιδρύθηκε το 1979) και μια στη Σπάρτη (ιδρύθηκε το 2005). Το αναλυτικό πρόγραμμα των δύο σχολείων είναι παρόμοια και ολοκληρωμένη με στόχο να καλύψει όλες τις απαραίτητες γνώσεις για τους νοσηλευτές μέσα από ένα μεγάλο αριθμό μαθημάτων που περιλαμβάνουν την ανθρωπιστική, τη ψυχοκοινωνική, την ιατρική και τη νοσηλευτική επιστήμη. Τα μαθήματα είναι υποχρεωτικής ή εκλεκτικής φύσεως και περιλαμβάνουν εργαστηριακές δεξιότητες και κλινικές ασκήσεις. Δυστυχώς, αυτό οδηγεί σε υπερφόρτωση του προγράμματος σπουδών προκειμένου να καλυφθούν όλα τα θέματα στο πλαίσιο της τετραετίας σπουδών (Patelaru και άλλοι, 2009).

Το πρόγραμμα σπουδών του πανεπιστημίου αποσκοπεί να προσφέρει στους φοιτητές του το θεωρητικό υπόβαθρο γνώσεων ώστε να είναι ευέλικτη στην κλινική πρακτική. Εκτός από το θεωρητικό υπόβαθρο, το εργαστηριακό και την κλινική πρακτική που καλύπτει ένα σημαντικό ποσοστό (50%) το υπόλοιπο καλύπτεται από τη διδασκαλία μαθημάτων (Patelaru και άλλοι, 2009).

Οι φοιτητές καλούνται να ασκήσουν τη διαδικασία της νοσηλείας εντός του νοσοκομείου ή στο περιβάλλον της κοινότητας, υπό την επίβλεψη κλινικών εκπαιδευτών, οι οποίοι είναι συνήθως το προσωπικό του νοσοκομείου. Η παραπάνω οργάνωση σπουδών και το γεγονός ότι ο ρόλος του κλινικού εκπαιδευτικού πρακτικής δεν είναι σαφώς καθορισμένη στο πρόγραμμα σπουδών δημιουργεί ένα χάσμα μεταξύ θεωρίας και πρακτικής, με αποτέλεσμα οι φοιτητές να είναι αδύναμοι στις κλινικές (Jowett και McMullan 2007, Patelaru και άλλοι 2009).

4.3 Το Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα

Στην Ελλάδα υπάρχουν οκτώ Τ.Ε.Ι. που οι φοιτητές μπορούν να ακολουθήσουν το τμήμα νοσηλευτικής. Οι προπτυχιακοί φοιτητές

εκπαιδεύονται για οκτώ εξάμηνα στα οποία τα πρώτα επτά παρέχουν τόσο θεωρητική όσο και κλινική εκπαίδευση, ενώ οι τελευταίοι έξι μήνες αφιερώνονται στην εποπτευόμενη νοσοκομειακή κλινική βασιζόμενη στη πρακτική, ως νέο μέλος του προσωπικού. Το πρόγραμμα σπουδών αποτελείται από έναν σύνολο μαθημάτων, με παρόμοιους τίτλους με εκείνα που διδάσκονται στα πανεπιστήμια, αλλά υπάρχει διαφορά κυρίως στη φιλοσοφία του προγράμματος σπουδών (θεωρητική – εργαστηριακή) (ΤΕΙ Κρήτης, Τμήμα Νοσηλευτικής, 2008).

Σε αντίθεση με τα πανεπιστήμια, το πρόγραμμα σπουδών των ΤΕΙ επικεντρώνεται στη νοσηλευτική πρακτική, δηλαδή είναι προσανατολισμένο στην απόκτηση πρακτικών δεξιοτήτων στη χρήση των νοσηλευτικών διαδικασιών. Για το λόγο αυτό, το τελευταίο εξάμηνο είναι αφιερωμένο εξ ολοκλήρου στην εποπτευόμενη κλινική πρακτική στην οποία οι φοιτητές είναι υποχρεωμένοι να ακολουθήσουν μια εξάμηνη κλινική εναλλαγή μέσα σε ένα δημόσιο ή ιδιωτικό νοσοκομείο, όπου συμμετέχουν σε όλες τις νοσηλευτικές διαδικασίες ως πλήρως μέλος απασχόλησης. Ο προσανατολισμός αυτός επιτρέπει στους απόφοιτους των ΤΕΙ να είναι καλύτερα εκπαιδευμένοι από τους πτυχιούχους πανεπιστημίου, στις περισσότερες περιπτώσεις, ειδικά κατά την εφαρμογή των διαδικασιών, παρά την έλλειψη θεωρία και τον ασαφή ρόλο των εκπαιδευτικών κατά τη διάρκεια της κλινικής πρακτικής τους. Στη συνέχεια, το παραπάνω γεγονός εν μέρει μπορεί να οδηγήσει σε μια περιορισμένη επαγγελματική αυτονομία, η οποία χαρακτηρίζει την πρακτική στην Ελλάδα (Παπαθανάσογλου και άλλοι 2005, Παπαθανάσογλου 2006, Λαμπρινού 2005).

4.4 Οι μελλοντικές κατευθύνσεις - προς ένα νέο μοντέλο της νοσηλευτικής εκπαίδευσης

Τα σημαντικότερα ζητήματα που αντιμετωπίζει η νοσηλευτική εκπαίδευση στην Ελλάδα περιλαμβάνει την έλλειψη σαφήνειας όσον αφορά το πεδίο εφαρμογής της πρακτικής μεταξύ απόφοιτων πανεπιστημίων και ΤΕΙ και η έλλειψη νοσηλευτικού προσωπικού γενικά. Οι υποτιθέμενες ελλείψεις τόσο του Πανεπιστημίου και του Τ.Ε.Ι. απαιτούσε την υιοθέτηση και την εφαρμογή μιας νέας και εναλλακτικής Νοσηλευτικής Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης,

σύμφωνα με ότι ορισμένες δυτικές Ευρωπαϊκές χώρες έχουν καταφέρει τις τελευταίες τρεις δεκαετίες (Karbor 1998, Traynor και Rafferty 1999, Vagnoni 2001, Zabalegui 2002, Kyrkjebo και άλλοι 2002).

Μια πιθανή προσέγγιση και μια υπάρχουσα πρόταση που στηρίζεται κυρίως από τους ακαδημαϊκούς, είναι η δημιουργία νέων σχολών νοσηλευτικής στα πανεπιστήμια που έχουν ήδη καθιερωμένες ιατρικές σχολές και νοσοκομείων με πανεπιστημιακή κατάρτιση, τα οποία θα μπορέσουν να παρέχουν ευκαιρίες για την κλινική νοσηλευτική εκπαίδευση. Παράλληλα, οι οκτώ αντίστοιχες νοσηλευτικές σχολές των ΤΕΙ θα πρέπει να ενσωματωθούν, το καθένα, στα Τμήματα Νοσηλευτικής των περιφερειακών Πανεπιστημίων (Patelagou και άλλοι, 2009).

Αποτελεί επιτακτική ανάγκη μια κοινή πορεία στα προγράμματος σπουδών, τόσο στις θεωρητικές όσο και στις κλινικές πτυχές της κατάρτισης, να είναι σύμφωνη με τις ευρωπαϊκές και διεθνείς κατευθυντήριες γραμμές, έτσι ώστε να αποφευχθεί το υπάρχων σύστημα δύο διαστάσεων προπτυχιακής νοσηλευτικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Τα μέλη ΔΕΠ Νοσηλευτικής, σε συνεργασία με τους διευθυντές νοσηλευτικής στα νοσοκομεία και τις μονάδες πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας θα πρέπει να επιλέξουν και να υιοθετήσουν ένα εκπαιδευτικό μοντέλο από τα υπάρχοντα διεθνή πρότυπα για να διδάξουν στους μαθητές της νοσηλευτικής κλινικές δεξιότητες (Budgen και Gamroth, 2007).

Επιπλέον, η ανάπτυξη ενός σαφή ρόλου για τους πρακτικούς εκπαιδευτές (Jowett και McMullan, 2007) στο Ελληνικό νοσηλευτικό εκπαιδευτικό σύστημα θα μπορούσε να λύσει τα κλινικά προβλήματα και να ελαχιστοποιήσει το υφιστάμενο χάσμα μεταξύ θεωρίας και πρακτικής μεταξύ των πανεπιστημιακών προγραμμάτων. Ένας κλινικός εκπαιδευτικός που θα ενισχύσει τη φοιτητική μάθηση στην πράξη και που θα είναι ο σημαντικός κρίκος μεταξύ του πανεπιστημίου και του κλινικού περιβάλλοντος και να εμπνέει, να υποστηρίζει και να οδηγεί τους μαθητές στον σημαντικό δρόμο των κλινικών και των υπηρεσιών έρευνας στην υγείας. Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα στις μελλοντικές μεταρρυθμίσεις είναι η ανάπτυξη των μεταπτυχιακών

προγραμμάτων που θα ανταποκρίνονται στις ανάγκες των φοιτητών νοσηλευτικής τους όσον αφορά τα κλινικά και τα ακαδημαϊκά πρότυπα.

Διεθνώς δεν υπάρχει η αντίληψη για την ανάγκη του τομέα της υγείας για πανεπιστημιακή μόρφωση νοσηλευτών, αλλά υπάρχει μια σειρά του 5-10% των νοσηλευτών με πτυχία και διδακτορικά (Büscher και Wanger, 2004). Το Ελληνικό νοσηλευτικό εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει επίσης να υποστηρίξει τη συνέχιση των ευκαιριών εκπαίδευσης που εξίσου παρέχονται σε όλους και να εστιάζει όχι μόνο στην πρακτική πτυχή της νοσηλευτικής, αλλά και στην έρευνα, τη διαχείριση και τη διδασκαλία με εφικτό στόχο την ανάπτυξη τεκμηριωμένης νοσηλευτικής (Büscher και Wanger, 2004).

Ο βασικός ρόλος της νοσηλευτικής εκπαίδευσης θα πρέπει να είναι η παραγωγή όχι μόνο αρμόδιων αλλά και ικανών νοσηλευτών (Watson, 2002). Ο στόχος της νοσηλευτικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα θα πρέπει να είναι η ανάπτυξη ενός κριτικά σκεπτόμενου και ενός επαγγελματία με αντανακλαστικά και με όλες τις κατάλληλες θεωρητικές γνώσεις και τις τεχνικές δεξιότητες για την παροχή υψηλής ποιότητας νοσηλευτικής φροντίδας σε ασθενείς μέσω τεκμηριωμένης νοσηλευτικής (Ciliska, 2005).

Η διαδικασία της συγχώνευσης της νοσηλευτικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα σε ένα υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης είναι απαιτητική και θα πρέπει να προηγηθούν τεράστιες αλλαγές στη δομή και το πλαίσιο της υπάρχουσας νοσηλευτικής δομής. Δεδομένου ότι η ανάπτυξη ενός σύγχρονου εκπαιδευτικού συστήματος στην Ελλάδα είναι πολύπλοκη, η κυβερνητική στήριξη και η στενή συνεργασία μεταξύ του Υπουργείου Παιδείας και Υγείας είναι απαραίτητη. Πρόσφατη έρευνα έδειξε ότι ο αριθμός των φοιτητών που επιλέγουν να σπουδάσουν νοσηλευτικής, ως την πρώτη τους επιλογή, έχει αυξηθούν σημαντικά 2001-2004 για τα πανεπιστήμια (15.1% στο 29.8%) και σπουδαστές των ΤΕΙ (21.8% στο 49.6%), γεγονός που μπορεί να υποδεικνύει μια αλλαγή στη στάση (Patelarou και άλλοι, 2009).

Η διαρκής εκπαίδευση βελτιώνει την ποιότητα της νοσηλευτικής στην κλινική πρακτική, την εκπαίδευση και την έρευνα και υποστηρίζει την ανάπτυξη της επαγγελματικής σταδιοδρομίας . Η Florence Nightingale σχεδόν 155 χρόνια

πριν είχε δηλώσει με σαφήνεια τη σημασία τόσο της συνεχούς εκπαίδευσης και της έρευνας για την ανάπτυξη και τη βελτίωση του νοσηλευτικού επαγγέλματος (Nightingale, 1859). Η συνεχιζόμενη εκπαίδευση περιλαμβάνει εκπαιδευτικά προγράμματα που αποσκοπούν στην προαγωγή της γνώσης , των δεξιοτήτων και την επαγγελματική στάση των νοσηλευτών. Το Ελληνικό νοσηλευτικό εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει επίσης να υποστηρίξει τη συνέχιση των ευκαιριών εκπαίδευσης που εξίσου παρέχονται σε όλους και να εστιάζει όχι μόνο στην πρακτική πτυχή της νοσηλευτικής, αλλά και στην έρευνα, τη διαχείριση και τη διδασκαλία με εφικτό στόχο την ανάπτυξη τεκμηριωμένης νοσηλευτικής (Patelariou και άλλοι, 2009).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5.1 Βέλγιο

Το Βέλγιο σήμερα είναι ένα ομοσπονδιακό κράτος αποτελούμενο από τρεις κυρίες περιφέρειες: τη Φλάνδρα, τη Βαλλωνία και της Βρυξέλλες και μια μικρή Γερμανόφωνη μειονότητα. Με μια σειρά αναθεωρήσεων και συμφωνιών, στο βάθος του χρόνου, κατάφερε να σχηματιστεί στο κράτος που είναι σήμερα.

5.2 Η ιστορική αναδρομή

Η πρώτη αναθεώρηση του Βελγικού Συντάγματος έγινε το 1970 με αποτέλεσμα τη δημιουργία των τριών πολιτιστικών κοινοτήτων. Από νομικής άποψης, αυτό σήμαινε την έναρξη της διαδικασίας της μεταρρύθμισης του κράτους. Η γέννηση των τριών πολιτιστικών κοινοτήτων είναι, όπως υποδηλώνει το όνομα, είναι ένα σημάδι μιας ορισμένης αυτονομίας σε σχέση με τον πολιτισμό. Ωστόσο, οι αρμοδιότητες των εν λόγω πολιτιστικών κοινοτήτων εξακολουθούν να είναι εξαιρετικά περιορισμένες. Η μεταρρύθμιση αυτή είναι μια απάντηση στην επιδίωξη της πολιτιστικής αυτονομίας της Φλάνδρας. Το 1970 τέθηκαν οι βάσεις για τη δημιουργία τριών Περιφερειών. Το καθένα έχει τη δική του επικράτεια και κυρίως αναμένεται να είναι ενεργοί στον οικονομικό τομέα. Οι Περιφέρειες είναι μια απάντηση στην επιδίωξη από Γαλλόφωνους (οι Βαλλωνίοι και οι Γαλλόφωνοι κάτοικοι των Βρυξελλών) για την οικονομική αυτονομία (OECD, 2008)

Το 1980 πραγματοποιήθηκε η δεύτερη μεταρρύθμιση του κράτους . Οι πολιτισμικές κοινότητες έγιναν γνωστές ως Κοινότητες . Αυτό συνέβη διότι οι Κοινότητες αποφάσισαν όχι μόνο για τα πολιτιστικά θέματα, αλλά και ζητήματα που αφορούν το άτομο, με άλλα λόγια για την υγεία και τις κοινωνικές υπηρεσίες. Ως αποτέλεσμα, από το 1980 οι τρεις Κοινότητες ήταν γνωστή ως η Φλαμανδική Κοινότητα, η Γαλλική Κοινότητα και η Γερμανόφωνη κοινότητα. Αυτές οι κοινότητες έλαβαν έκαστος Συμβούλιο (Κοινοβούλιο) και

μια κυβέρνηση. Με τη μεταρρύθμιση του κράτους του 1980, καθιερώθηκαν δύο Περιφέρειες: η Περιφέρεια της Φλάνδρας και η Περιφέρεια της Βαλλώνιας. Είχαν, επίσης ένα Συμβούλιο και μια κυβέρνηση. Επιπλέον, στη Φλάνδρα, η κυβέρνηση και το Συμβούλιο της Περιφέρειας της Φλάνδρας συγχωνεύθηκε με την Κυβέρνηση και το Συμβούλιο της Φλαμανδικής Κοινότητας. Έτσι, στη Φλάνδρα, υπάρχει μόνο μία Κυβέρνηση και ένα Συμβούλιο για την Κοινότητα και την Περιφέρεια. Όσο για το γαλλόφωνο πληθυσμό, δεν συμφώνησε να συγχωνεύσει τα θεσμικά όργανα της Γαλλικής Κοινότητας και της περιφέρειας της Βαλλώνιας (OECD, 2008)

Ένα άλλο σημαντικό χαρακτηριστικό αυτής της δεύτερης φάσης είναι ότι η Περιφέρεια των Βρυξελλών, αν και αναγνωρίστηκε το 1970 (σε σχέση με τα θεσμικά της όργανα), τέθηκε σε «αναμονή». Αλλά αυτό άλλαξε στην επόμενη μεταρρύθμιση του κράτους.

Κατά τη διάρκεια της τρίτης μεταρρύθμισης του κράτους το 1988-1989, ήταν κυρίως η Περιφέρεια των Βρυξελλών, που πήρε σάρκα και οστά. Όπως και οι άλλες δύο Περιφέρειες έτσι και αυτή έλαβε τα δικά της θεσμικά όργανα, και το Συμβούλιο (που τώρα καλείται Κοινοβούλιο) και μια κυβέρνηση. Το Κοινοβούλιο της Περιφέρειας των Βρυξελλών ψηφίζει τα διατάγματα και η κυβέρνηση τα εφαρμόζει. Στις Κοινότητες δόθηκαν περισσότερες αρμοδιότητες και οι Περιφέρειες έχουν ενοποιηθεί. Έτσι, οι Κοινότητες είχαν την ευθύνη για την εκπαίδευση, ενώ στις Περιφέρειες δόθηκαν αρμοδιότητες για τις μεταφορές και τα δημόσια έργα (http://www.belgium.be/en/about_belgium/government/).

Τέλος, η διαδικασία της μεταρρύθμισης του κράτους που ξεκίνησε το 1970, ολοκληρώθηκε με την τέταρτη μεταρρύθμιση του κράτους το 1993. Το Βελγικό κράτος είναι πλέον ένα πλήρως αναπτυγμένο ομοσπονδιακό κράτος. Οι Κοινότητες και οι Περιφέρειες, οι οποίες έχουν συσταθεί σύμφωνα με τις προηγούμενες μεταρρυθμίσεις, έχουν λάβει πλέον πλήρη εξουσία (OECD, 2008).

Επίσης ακολούθησαν κάποιες σημαντικές Συμφωνίες όπως :
(http://www.belgium.be/en/about_belgium/government/)

Η Συμφωνία Lambertmont και το Accord Lombard προανήγγειλε στην πέμπτη μεταρρύθμιση του κράτους το 2001. Η Συμφωνία Lambertmont όρισε ορισμένες εξουσίες στις περιφέρειες και στις κοινότητες. Αρμοδιότητες σχετικά με τη γεωργία, την αλιεία και το εξωτερικό εμπόριο ήταν σε περιφερειακό επίπεδο. Επίσης, η αναπτυξιακή συνεργασία (όσον αφορά τις περιφερειακές και κοινοτικές τομείς ευθύνης) , ο έλεγχος των εκλογικών δαπανών για τις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της συμπληρωματικής χρηματοδότησης των πολιτικών κομμάτων μεταφέρθηκαν στις κοινότητες και στις περιφέρειες. Επιπλέον, η Συμφωνία προβλέπει μια σειρά μέτρων σχετικά με τη χρηματοδότηση των κοινοτήτων, την επέκταση των φορολογικών αρμοδιοτήτων των περιφερειών και ένα επιπλέον κονδύλιο του προϋπολογισμού από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση της Φλαμανδικής και της Γαλλόφωνης Επιτροπής της Κοινότητας.

Η Συμφωνία της Lombard τροποποιεί τον τρόπο που τα θεσμικά όργανα των Βρυξελλών λειτουργούν. Τα έξι μέλη του Φλαμανδικού Κοινοβουλίου από τότε εκλέγονται άμεσα. Η συμφωνία τροποποιεί επίσης την κατανομή των εδρών μεταξύ των δύο γλωσσικών ομάδων στο Κοινοβούλιο της Περιφέρειας των Βρυξελλών. Η πλειοψηφία των ψηφοφοριών απαιτείται σε κάθε γλωσσική ομάδα στο Κοινοβούλιο της Περιφέρειας για να εγκριθούν τα βασικά περιφερειακά διατάγματα σχετικά με τις διοικήσεις. Και οι δύο συμφωνίες τέθηκαν σε ισχύ σύμφωνα με δύο ειδικούς νόμους που θεσπίστηκαν στις 13 Ιουλίου 2001.

Το Δεκέμβριο του 2011 θεσμοθετήθηκε συμφωνία για την έκτη μεταρρύθμιση του κράτους με τίτλο «Ένα πιο αποτελεσματικό ομοσπονδιακό κράτος και πιο αυτόνομες οντότητες » που προβλέπει σε μια πιο ουσιαστική μεταρρύθμιση του κράτους, που θα λάβει χώρα σε διάφορα στάδια : [\(http://www.belgium.be/en/about_belgium/government/\)](http://www.belgium.be/en/about_belgium/government/)

Το πρώτο στάδιο της μεταρρύθμισης του κράτους εγκρίθηκε τον Ιούλιο του 2012 και κατά κύριο λόγο ασχολείται με την κατανομή της περιοχής των Βρυξελλών-Halle-Vilvoorde (BHV). Καθώς η διάσπαση της εκλογικής περιφέρειας BHV θα είναι επίσης αντικείμενο νομικής μεταρρύθμιση. Η νομική μεταρρύθμιση του BHV θα οδηγήσει τελικά στην υπηρεσία ενός νέου

Ολλανδόφωνη Εισαγγελέα για την περιοχή του Halle-Vilvoorde, καθώς και μια σειρά από λειτουργικών δίγλωσσων δικαστών. Το δημόσια τμήμα δίγλωσσων εισαγγελέων θα έχει Γαλλόφωνο εισαγγελέα και Ολλανδόφωνο εισαγγελέα αναπληρωτή. Το δικαστήριο των Βρυξελλών θα διαιρείται σε Ολλανδόφωνω και Γαλλόφωνω δικαστήρια, το καθένα με τον δικό του πρόεδρο και δικαστές. Το ακριβές πλαίσιο θα καθοριστεί με βάση τη μέτρηση του φόρτου εργασίας, η οποία πρέπει να ολοκληρωθεί μέχρι τον Ιούνιο του 2014. Η περιοχή των Βρυξελλών θα είναι μία από τις 12 νέες νομικές περιφέρειες που δημιουργούνται από τη μεταρρύθμιση της δικαιοσύνης.

Η εκλογική περιφέρεια του BHV έχει χωριστεί σε μία εκλογική περιφέρεια της Φλαμανδικής Βραβάνδης και των Βρυξελλών (19 δήμοι). Οι άνθρωποι που ζουν στη Φλαμανδική Βραβάνδη, αλλά όχι σε έναν από τους έξι δήμους με γλωσσικές διευκολύνσεις μπορεί να ψηφίσει μόνο για τους υποψηφίους για Leuven, ενώ οι άνθρωποι που ζουν σε ένα από αυτούς τους έξι δήμους έχουν τη δυνατότητα να ψηφίσουν είτε για τους υποψηφίους της Φλαμανδικής Βραβάνδης ή τους υποψηφίους των Βρυξελλών. Οι κάτοικοι των Βρυξελλών μπορούν μόνο να ψηφίζουν τους υποψηφίους των Βρυξελλών. Η περιφέρεια της Φλάνδρας θα εξακολουθεί να είναι υπεύθυνη για τον διορισμό των δημάρχων, αλλά στο μέλλον η γενική συνέλευση του διοικητικού δικαιοδοτικού τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας έχει τον τελευταίο λόγο, εάν υπάρξουν προβλήματα σχετικά με το διορισμό των δημάρχων για τους έξι δήμους με γλωσσικές διευκολύνσεις.

Η εκλογική νομοθεσία έχει επίσης τροποποιηθεί για την ενίσχυση της δημοκρατίας και της πολιτικής αξιοπιστίας. Επιπλέον, δεν θα είναι πλέον δυνατόν να είναι ο βασικός υποψήφιος και ο εναλλακτικός υποψήφιος στις εκλογικές λίστες ταυτόχρονα, ούτε θα ήταν δυνατόν να εκλέγονται στις διάφορες λίστες με τις περιφερειακές και ευρωπαϊκές εκλογές που έγιναν την ίδια ημέρα. Αυτή η ειδική νομοθεσία θα τεθεί σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2014 και επομένως θα έχουν πρακτικές συνέπειες για τις εκλογές του 2014.

5.3 Η Κυβέρνηση

Μετά από μια σειρά θεσμικών μεταρρυθμίσεων από το 1970, το Βέλγιο σταδιακά έγινε ένα ομοσπονδιακό κράτος με Κοινότητες και Περιφέρειες. Ο εκπρόσωπος του έθνους είναι ο βασιλιάς. Ο βασιλιάς εκπροσωπεί και ενσαρκώνει όχι το κράτος, το οποίο είναι το όργανο της εξουσίας, αλλά το έθνος. Σε πολιτικό επίπεδο, για να κυριολεκτήσουμε, δεν υπάρχει οργανική σχέση μεταξύ του βασιλιά και τις κυβερνήσεις των ομοσπονδιακών οντοτήτων. Ο βασιλιάς, χωρίς φυσικά να παρεμβαίνει στην εσωτερική λειτουργία των οργάνων αυτών, συγκεντρώνει τις πληροφορίες για τη ζωή, για τα σχέδια και τα επιτεύγματα αυτών. Η λειτουργία του βασιλιά δεν συνεπάγεται με την άσκηση της προσωπικής εξουσίας, αντιθέτως προτείνοντας, συμβουλευόντας, προειδοποιώντας και ενθαρρύνοντας. Η προοπτική του είναι η συνέχεια της διάρκειας, των μακροπρόθεσμων στόχων, καθώς και τα «μεγάλα σχέδια» για τη χώρα και το κράτος (OECD, 2008).

Ο πρωθυπουργός είναι ο επικεφαλής της κυβέρνησης. Επίσης, είναι ο πρωθυπουργός όλων των Βέλγων. Αυτό σημαίνει ότι, ο ίδιος προεδρεύει του Συμβουλίου των Υπουργών και το Εσωτερικό Υπουργικό Συμβούλιο, ο ίδιος συμβουλεύει τους Υπουργούς του και Υφυπουργών. Φυσικά, ο πρωθυπουργός έχει μια σειρά από συνεργάτες όμως, ως επικεφαλής της κυβέρνησης και ως συντονιστής, οφείλει να αναλάβει ο ίδιος τα ηνία και κανένας φάκελος δεν μπορεί να αντικαταστήσει την προσωπική αφοσίωσή του. Με τη συνταγματική μεταρρύθμιση του 1993 αναφέρεται ρητά τη λειτουργία του Πρωθυπουργού για το σχηματισμό ή την απόλυση της κυβέρνησης σύμφωνα με το άρθρο 96 (http://www.belgium.be/en/about_belgium/government/federal_authorities/federal_parliament/competence/).

5.3.1. Το ομοσπονδιακό κοινοβούλιο

Το ομοσπονδιακό κράτος διατηρεί μια σημαντική «κοινή κληρονομιά». Αυτό περιλαμβάνει το δικαστικό σύστημα, το στρατό, την ομοσπονδιακή αστυνομία,

την κοινωνική ασφάλιση, καθώς και τους σημαντικούς νόμους στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης (ανεργίας, συντάξεις, επίδομα τέκνου, την ασφάλιση υγείας). Επίσης, το δημόσιο χρέος, τη νομισματική πολιτική, πολιτική μισθών και τιμών, την προστασία των αποταμιεύσεις, η πυρηνική ενέργεια, κρατικές εταιρείες (όπως βελγικών σιδηροδρόμων, το Ταχυδρομείο), τα ομοσπονδιακά επιστημονικά και πολιτιστικά ιδρύματα, κτλ. Επιπλέον, το ομοσπονδιακό κράτος είναι υπεύθυνο για τις υποχρεώσεις του Βελγίου και ομόσπονδων οργάνων προς την Ευρωπαϊκή Ένωση ή NATO (OECD, 2008).

Το Βέλγιο έχει ένα αναλογικό εκλογικό σύστημα με υποχρεωτική ψηφοφορία. Τόσο οι αντιπρόσωποι της Βουλής όσο και της Γερουσίας εκλέγονται την ίδια ημέρα (Pilet, 2005). Το εκλογικό σύστημα των δύο σωμάτων του Κοινοβουλίου διαφέρει από την άποψη των εκλογικών περιφερειών. Η Βουλή αντιπροσωπεύεται από 150 μέλη και Γερουσία έχει 71 μέλη (25 ολλανδόφωνη και 15 γαλλόφωνων) εκλέγεται από τον πληθυσμό, 21 γερουσιαστές διορίζονται από τις Κοινότητες (10 από τη Φλαμανδική Κοινότητα, 10 από τη Γαλλική Κοινότητα και 1 από τη γερμανόφωνη κοινότητα) και 10 εκλεγμένους γερουσιαστές (6 ολλανδόφωνη και 4 γαλλόφωνη). Στη συνέχεια, θα πρέπει να προστεθούν οι γερουσιαστές από το δικαίωμα - αυτά είναι μερικά μέλη της βασιλικής οικογένειας. Το Ομοσπονδιακό Κοινοβούλιο (Επιμελητήριο και Γερουσία) ψηφίζουν τους νόμους. Τα 150 μέλη της Βουλής εκλέγονται σε 11 εκλογικές περιφέρειες, εκ των οποίων 10 (5 Φλάνδρας και 5 γαλλόφωνη), και 1 στη ΒΗV. Ανάλογο με το συνολικό πληθυσμό, οι Φλαμανδικές εκλογικές περιφέρειες έχουν 79 έδρες στη Βουλή, της Βαλλώνιας οι εκλογικές περιφέρειες έχουν 49 και των ΒΗV έχει 22 έδρες (Abts και άλλοι, 2012).

5.4 Το Βέλγιο διεθνώς

Το Βέλγιο είναι μια μικρή χώρα, αλλά κατέχει μια ιδιαίτερη θέση, καθώς βρίσκεται στην καρδιά της Ευρώπης. Αυτή είναι μια βασική παρατήρηση, αλλά η σημασία της κεντρικής γεωγραφικής της θέσης μεταξύ των σημαντικότερων χωρών της Δυτικής Ευρώπης θα πρέπει να επισημανθεί. Το Βέλγιο έπαιξε σημαντικό ρόλο στην Ευρώπη χρόνια πριν. Αρκεί να

παρατηρήσει κανείς τον σημαντικό ρόλο της Μπριζ και της Αμβέρσας στο διεθνές εμπόριο, το ρόλο του Leuven ως πανεπιστημιακή πόλη και το τμήμα Λιέγης έπαιξε κατά τη διάρκεια της βιομηχανικής επανάστασης

Αυτή η παράδοση της δημοσιότητας συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Το Βέλγιο εξακολουθεί να είναι ένα κομβικό σημείο για τις διεθνείς επαφές. Περισσότεροι από 1.000 δημόσιους και ιδιωτικούς διεθνείς οργανισμούς (διεθνείς οργανισμούς, διπλωματικές αποστολές, ομάδες πίεσης, ομάδες προβληματισμού, πολυεθνικές, κτλ.), έχουν δημιουργήσει έδρα ή να έχουν μια μόνιμη γραμματεία στο Βέλγιο. Πρέπει ιδιαίτερα να επισημανθεί, η παρουσία των θεσμικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Ανώτατο Στρατηγείο Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης (SHAPE), το αρχηγείο του Οργανισμού Βορειοατλαντικής Συμφωνίας (NATO), και η Γενική Γραμματεία της Benelux. Ωστόσο, εκτός από την ξένη παρουσία εντός του Βελγίου, το Βέλγιο, επίσης, αντιπροσωπεύεται στο εξωτερικό. Το Βέλγιο είναι μια χώρα εξαγωγής σήμερα, αλλά είχε πάντα μια ενεργή εξωτερική πολιτική. Η χώρα έχει 132 διπλωματικές και προξενικές αρχές στο εξωτερικό, καθώς και μια σειρά από γραφεία που αντιπροσωπεύουν τις Κοινότητες και τις Περιφέρειες(http://www.belgium.be/en/about_belgium/belgium_internationally/).

5.5 Τα χαρακτηριστικά το Βελγίου

5.5.1 Η γεωγραφία

Το Βέλγιο, με πρωτεύουσα τις Βρυξέλλες, βρίσκεται στα δυτικά της Ευρώπης, συνορεύει προς τα βόρεια με την Ολλανδία, στα ανατολικά από τη Γερμανία και το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου και προς τα νότια και δυτικά με τη Γαλλία. Παρόλο που η επιφάνεια της είναι 30.528 km² και την καθιστά μια μικρή χώρα, η θέση που έχει την κάνει το οικονομικό και αστικό νεύρων της Ευρώπης. Η Βαλλώνια αντιπροσωπεύει το 55.2% της συνολικής έκτασης, είναι λίγο περισσότερο από ό, τι η Φλάνδρα με ποσοστό 44.3%. Η πληθυσμιακή πυκνότητα είναι όμως πολύ υψηλότερη στη Φλάνδρα από ό, τι

στη Βαλλώνια, στην πραγματικότητα, είναι διπλάσια (Key figures 2012, Belgium at a glance 2009).

Η γεωγραφία του Βελγίου δείχνει να έχει τρεις βασικούς τομείς (Key figures 2012, Belgium at a glance 2009) :

Το χαμηλότερο Βέλγιο (έως και 100 μέτρα πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας). Ξεκινάει στα δυτικά απ'την ακτή, με παραλίες και αμμόλοφους που εκτείνετε σε μια ευθεία γραμμή για 65 χλμ. Στα ανατολικά της χώρας βρίσκονται οι Φλαμανδικές πεδιάδες, μέρη με αμμώδης λόφους . Γενικά , το έδαφος στο χαμηλό Βέλγιο είναι φτωχό και το τοπίο αποτελείται από κωνοφόρα δάση, βάλτους, λίμνες, έλη, λιβάδια και χωράφια καλαμποκιού.

Κεντρικό Βέλγιο (μεταξύ 100 και 200 μέτρα πάνω από το επίπεδο της θάλασσας). Πίσω από τις Φλαμανδικές πεδιάδες, βρίσκεται το κεντρικό Βέλγιο, με χαμηλά και πολύ εύφορα οροπέδια. Η έντονα αστικοποιημένη Χώρα έχει το δικό της καταπράσινο χαλί, το δάσος του Soignes. Επιπλέον, το κεντρικό Βέλγιο μπορεί να υπερηφανεύεται για Hainaut στα δυτικά και Hesbaye στα ανατολικά και οι δύο είναι εύφορες με μεγάλες περιοχές γεωργικής εκμεταλλεύσεις και με εκτεταμένα χωράφια και βοσκοτόπια.

Το άνω στο Βέλγιο (από 200 έως πάνω από 500 μέτρα πάνω από το επίπεδο της θάλασσας). Η πιο αραιοκατοικημένη και δασώδες τμήμα της χώρας, ξεκινά νότια του Sambre και του Meuse στο οροπέδιο Condroz, μια εύφορη περιοχή που θεωρείται κυρίως ως τουριστικό αξιοθέατο λόγω των όμορφων κοιλάδων και των μνημείων της.

5.5.2 Ο πληθυσμός

Την 1η Ιανουαρίου 2011, ο πληθυσμός του Βελγίου ήταν 10.951.266 κατοίκους. Το 58% του πληθυσμού ζει στη Φλαμανδική Περιφέρεια, το 32% στην Περιφέρεια της Βαλλώνιας και ελαφρώς πάνω από το 10% στην Περιφέρεια των Βρυξελλών. Τέλος, λιγότερο από το 1% του πληθυσμού ζει σε έναν από τους δήμους της Γερμανόφωνης κοινότητας. Σε επίπεδο

Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Βέλγιο έρχεται στην ένατη από 27 μέλη και αντιπροσωπεύει το 2.2% του ευρωπαϊκού Πληθυσμού της Ένωσης.

Ο αριθμός αυτός κατανέμονται ομοιόμορφα μεταξύ των δύο φύλων, αν και οι γυναίκες υπερτερούν αριθμητικά των ανδρών κατά περίπου 200.000. Η πυκνότητα του πληθυσμού είναι 349 άτομα ανά km², αν και το βόρειο τμήμα της χώρας είναι πολύ πιο πυκνοκατοικημένη από το νότο.

Η ηλικιακή ομάδα 18-64 ετών, δηλαδή μεγάλο μέρος του ενεργού πληθυσμού, είναι 6.765.590 άτομα και αντιπροσωπεύει το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού. Οι 1.860.159 κάτοικοι του Βελγίου είναι άνω των 64 ετών. Μέσα σε αυτή την ομάδα, οι 1.559 άνθρωποι είναι άνω των 100 ετών. Ο αριθμός των ατόμων ηλικίας 18 ετών είναι 2.214.156 (Key figures, 2012).

Το 2009, το προσδόκιμο ζωής ήταν τα 77 έτη για τους άνδρες και 82 έτη για τις γυναίκες. Το 2005, ο αριθμός γεννήσεων ανέρχεται σε 118.002 άτομα. Το ποσοστό γονιμότητας ήταν 1.85 παιδιά ανά γυναίκα το 2008. Το ποσοστό γονιμότητας των μη βελγικών γυναικες που ζουν στο Βέλγιο είναι σημαντικά υψηλότερο από εκείνο των βελγικών γυναικες (Key figures, 2012).

Όσον αφορά την οικογενειακή κατάσταση οι 4.442.512 κάτοικοι του Βελγίου είναι παντρεμένοι. Οι 710.927 άνθρωποι έχουν χάσει τη σύντροφό τους και είναι διαζευγμένοι οι 899.425. Το 2008, υπήρχαν 4.575.950 νοικοκυριά στο Βέλγιο, εκ των οποίων 1.534.317 ήταν μονοπρόσωπα νοικοκυριά. Υπάρχουν 2.800.983 πυρηνικές οικογένειες, εκ των οποίων 983.136 είναι τα ζευγάρια χωρίς παιδιά. Ο αριθμός ζευγάρια με ένα ή δύο παιδιά είναι πάνω από 900.000 (στοιχεία 2008) (Key figures, 2012).

Το 2010 ο πληθυσμός αυξήθηκε κατά 1.02%, το οποίο καθιστά το Βέλγιο ως μία από χώρες με τη μεγαλύτερη δημογραφική αύξηση του Ευρωπαϊκού χώρου. Σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση, η δημογραφική αύξηση οφείλεται σε μεγάλο βαθμό με τη μετανάστευση. Την 1η Ιανουαρίου 2011, 1.119.256 άτομα που κατοικούν στο Βέλγιο είχε μια ξένη υπηκοότητα και αντιπροσώπευε 10.2% του πληθυσμού. Δέκα χρόνια νωρίτερα ο αριθμός των ξένων πολιτών ήταν το 8.4% του βελγικού πληθυσμού, τα οποία αντιστοιχεί

σε 861.865 άτομα. Υπάρχουν σημαντικές διαφορές όσον αφορά τον τρόπο κατανομής των ανθρώπων ξένης υπηκοότητας που διαμένουν στο Βέλγιο. Η πρώτη περιοχή όπου το ποσοστό τους είναι υψηλότερη είναι οι Βρυξέλλες, όπου σε ορισμένους δήμους ο αριθμός τους είναι σχεδόν ίση με εκείνη των βέλγων πολιτών. Το 2010, οι Ιταλοί ήταν η μεγαλύτερη ομάδα, με αριθμό 165.052, που ακολουθείται από τους Γάλλους και τους Ολλανδούς υπηκόους, που αριθμούσαν 140.227 και 133.536 αντίστοιχα. Μαροκινοί ήταν στην τέταρτη θέση με 81.943, που ακολουθείται από τους Πολωνούς (43.085). Το 2007, 146.409 άνθρωποι μετανάστευσαν στο Βέλγιο και 91.052 Βέλγοι μετανάστεύσει σε άλλη χώρα (Key figures 2012, Belgium at a glance 2009).

5.5.3 Ο καιρός

Το Βέλγιο διαθέτει ένα ποικίλο κλίμα. Οι βροχοπτώσεις είναι ήπιες και σταθερές όλο το χρόνο. Οι Καλοκαιρινές μέρες είναι ηλιόλουστες. Οι χειμώνες είναι ως επί το πλείστον νεφελώδης. Οι μέσες θερμοκρασίες είναι: τον Ιανουάριο 1°C, τον Μάρτη 7°C, τον Μαΐου 13°C, τον Ιούλιο 19°C, τον Σεπτεμβρίου 17°C και τον Νοέμβρη 7° C (Key figures 2012, Belgium at a glance 2009).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

6.1 Το Εκπαιδευτικό σύστημα στο Βέλγιο

Το επίπεδο της εκπαίδευσης του πληθυσμού στο Βελγικό έχει αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία 25 χρόνια. Το 1986, το 68% του πληθυσμού ηλικίας 15 και άνω είχαν δίπλωμα κατώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Το 2011, το ποσοστό της χαμηλής ειδίκευσης ήταν μόνο 38%. Από την άλλη πλευρά, ο αριθμός των ανθρώπων με υψηλή εξειδίκευση έχει αυξηθεί σημαντικά. Το 1986, το 12% του πληθυσμού 15 ετών και άνω είχαν δίπλωμα δευτεροβάθμιας ή τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Μετά από 25 χρόνια το ποσοστό των ανθρώπων με υψηλή ειδίκευση αυξήθηκε στο 27%. Το 2011, το 34% του πληθυσμού είχε πτυχίο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης χωρίς να έχουν ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση (Key figures, 2012).

Σύμφωνα με στατιστική έρευνα του Eurostat το 2010 το σύνολο των νέων στην εκπαίδευση ήταν περίπου 9.052.331. Το ποσοστό των νέων που συνεχίζουν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Φλάνδρα είναι υψηλό, ανερχόμενο περίπου στο 42%. Η Ευρωπαϊκή ένωση κατατάσσει την εκπαίδευση του Βελγίου στη 19η θέση παγκοσμίως, θέση σημαντικά υψηλότερη από τον μέσο όρο στις χώρες-μέλη της Ε.Ε. Το ποσοστό αναλφαριθμητισμού στη χώρα είναι ιδιαίτερα χαμηλό, ανερχόμενο μόνο στο 1% του συνολικού πληθυσμού (Key figures, 2011). Το 2012, το Κατά Κεφαλήν Εισόδημα στο Βέλγιο ήταν 43.686 δολάρια και το ΑΕΠ που διαθέτει για την εκπαίδευση είναι 7% (Key figures, 2011).

Το δικαίωμα στην εκπαίδευση αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα το οποίο εγγυάται όχι μόνο από το βελγικό Σύνταγμα στο άρθρο 24, αλλά και από διάφορες διεθνείς πράξεις. Η πρωτοβάθμια και η δευτεροβάθμια εκπαίδευση, στο Βέλγιο είναι υποχρεωτικές σύμφωνα με την σύμβαση της 20ής Νοεμβρίου 1989 για τα Δικαιώματα του Παιδιού, που επικυρώθηκε από το Βέλγιο το 1991, προβλέπει στο άρθρο 28 ότι τα συμβαλλόμενα κράτη αναγνωρίζουν το

δικαίωμα του παιδιού στην εκπαίδευση
(<http://www.enseignement.be/index.php?page=24546>).

Η εκπαίδευση, συντονίζεται από τις κοινότητες, οι οποίες έχουν την ευθύνη για τη λήψη αποφάσεων σχετικά με τις υπηρεσίες για τα άτομα. Συνεπώς, κάθε κοινότητα είναι αρμόδια για την εκπαίδευση της και κάθε κοινότητα έχει δικό της υπουργείο παιδείας και είναι ολοκληρωτικά αρμόδιο για το σύνολο της νομοθεσίας στον τομέα της εκπαίδευσης. Παράλληλα με την αυτονομία τους η εκπαιδευτική πολιτική των κοινοτήτων εξακολουθεί να είναι συνδεδεμένη με το συνταγματικό πλαίσιο του Βελγίου. Το πλαίσιο αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για την οργάνωση της θρησκευτικής εκπαίδευσης του κράτους. Στο Βέλγιο τα σχολεία έχουν χωριστεί σε δύο κατηγορίες: τα δημόσια και τα ιδιωτικά σχολεία. Τα δημόσια σχολεία συγκρατούνται από την κυβέρνηση της κάθε κοινότητας, από τις δημοτικές και επαρχιακές αρχές. Τα ιδιωτικά σχολεία είναι γενικά, Καθολικά σχολεία. Μπορεί να είναι ιδιωτικά αλλά χρηματοδοτούνται από την κυβέρνηση. Η πλειοψηφία των σχολείων είναι ιδιωτικά, το 75% των σχολείων στην Φλάνδρα και το 60% στη Βαλλόνια είναι καθολικά σχολεία (Grace and O'Keefe 2007, Loobuyck and Franken 2011).

6.2 Η Προσχολική και Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση στο Βέλγιο.

Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση περιλαμβάνει την προσχολική και πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

6.2.1 Η Προσχολική Εκπαίδευση

Η προσχολική εκπαίδευση προορίζεται για τα παιδιά ηλικίας 2,5 ετών και διαρκεί μέχρι την 1η Σεπτεμβρίου του ημερολογιακού έτους κατά το οποίο το παιδί συμπληρώνει την ηλικία των 6 ετών. Αυτό μπορεί κατ'εξαιρεση να παραταθεί για ένα σχολικό έτος. Τα σχολεία έχουν μεγάλη ελευθερία ως προς το περιεχόμενο της προσχολικής εκπαίδευσης και είναι ελεύθερα να επιλέξουν τις παιδαγωγικές και εκπαιδευτικές μεθόδους τους.

Κύριος σκοπός της είναι να προωθήσει τη συνολική ανάπτυξη του παιδιού μέσα από το παιχνίδι. Φυσικά, πρέπει να ληφθούν υπόψη οι τομείς της μάθησης και των αναπτυξιακών στόχων που έθεσε η κυβέρνηση (Voor Het Gewoon Basisonderwijs 2009, Wingfield 2009).

Στο νηπιαγωγείο το παιδί μαθαίνει διάφορες δεξιότητες όπως:

- την εκμάθηση της γλώσσας,
- την ανάπτυξη των κινητικών δεξιοτήτων,
- κοινωνικές δεξιότητες, κτλ.

Επιπλέον, κερδίζει διορατικότητα και γνώση πάνω στην οποία θα χτιστεί περαιτέρω η πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Η προσχολική εκπαίδευση περιλαμβάνει τουλάχιστον τους ακόλουθους τομείς:

- φυσικής αγωγής
- καλλιτεχνικής εκπαίδευσης
- Ολλανδικά
- περιβαλλοντικές μελέτες
- μαθηματική έναρξη.

6.2.2 Η Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Η Πρωτοβάθμια εκπαίδευση αρχίζει μετά την προσχολική και ξεκινά την 1η Σεπτεμβρίου του ημερολογιακού έτους όταν το παιδί φτάσει στην ηλικία των 6 ετών και διαρκεί έξι χρόνια, έως δηλ. την ηλικία των 12 ετών, μέχρι την έναρξη της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Κατά την έναρξη του δημοτικού σχολείου οι γονείς απαιτείτε να διαλέξουν το είδος του δημοτικού σχολείου που το παιδί θα ακολουθήσει. Αυτοί μπορούν να διαλέξουν δημοτικά με θρησκευτικής ή μη θρησκευτικής δεοντολογίας.

Τα διάφορα στάδια της εκπαίδευσης είναι η ίδια σε όλες τις κοινότητες. Για τα σχολεία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, η κυβέρνηση δεν επιβάλλει συγκεκριμένο χρονοδιαγράμμάτων. Τα σχολεία στη Φλάνδρα έχουν μια ορισμένη αυτονομία. Κάθε σχολείο αποφασίζει για τις επιδιώξεις του και είναι ελεύθερος να επιλέξει τις δικές του εκπαιδευτικές μεθόδους και τις μεθόδους διδασκαλίας. Υπάρχουν σχολεία που οργανώνουν την εκπαίδευση από ένα τυπικό φιλοσοφικό υπόβαθρο ή / και παιδαγωγικές αρχές (Wingfield, 2009).

Στη πρωτοβάθμια εκπαίδευση υπάρχουν 28 μαθήματα των 50 λεπτών την εβδομάδα. Κατά τη διάρκεια των έξι ετών, τα παιδιά μαθαίνουν τις βασικές δεξιότητες: ανάγνωση, γραφή, αριθμητική. Το σχολείο καθορίζει το περιεχόμενο της βασικής εκπαίδευσης, αποφασίζει σχετικά με τις δραστηριότητές του και έχει ελευθερία στην επιλογή των παιδαγωγικών και εκπαιδευτικών μεθόδων. Τα σχολεία θα πρέπει να είναι ενήμερα για τους στόχους που τέθηκαν από την κυβέρνηση για τους έξι τομείς της μάθησης (Voor Het Gewoon Basisonderwijs, 2009):

- Μαθηματικά
- Περιβαλλοντικές μελέτες
- Φυσική αγωγή
- Ολλανδικά
- Καλλιτεχνικής εκπαίδευσης
- Γαλλικά (υποχρεωτική στην 5η και 6η τάξη, αλλά πολλά σχολεία θα το διδάξουν νωρίτερα).

Κατά την ολοκλήρωση της Πρωτοβάθμια εκπαίδευση οι μαθητές λαμβάνουν ένα πιστοποιητικό σπουδών (το Απολυτήριο).

6.3 Η Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Η δευτεροβάθμια εκπαίδευση αποτελείται από 6 χρόνια, χωρίζονται σε τρεις στάδια των 2 ετών η κάθε μία. Το πρώτο στάδιο προσφέρει μια σειρά γενικής εκπαίδευσης. Κατά το δεύτερο στάδιο οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν μεταξύ πέντε βασικών ειδών εκπαίδευσης. Κάθε τύπος της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης έχει το δικό του πρόγραμμα σπουδών, η γενική εκπαίδευση είναι το υψηλότερο ακαδημαϊκό επίπεδο. Μέσα σε κάθε τύπο, υπάρχουν αρκετές επιλογές (συνδυασμός των υποκειμένων). Με την εξαίρεση της μερικής απασχόλησης επαγγελματική εκπαίδευση, όλα οδηγούν στο πιστοποιητικό δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Vettenburg και άλλοι, 2010).

- Γενική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (GSE) προσφέρει ακαδημαϊκά θέματα μόνο και προετοιμάζει τους μαθητές για την τριτοβάθμια εκπαίδευση.
- Τεχνική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (MSE) περιλαμβάνει έναν συνδυασμό γενικής, τεχνικής-θεωρητικής και πρακτικά θέματα.
- Δευτεροβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης (PME) είναι μια πρακτική μορφή εκπαίδευσης στην οποία οι μαθητές μαθαίνουν ένα συγκεκριμένο επάγγελμα. Επίσης, προετοιμάζει τους νέους για μια θέση εργασίας.
- Καλλιτεχνική δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης περιλαμβάνει ένα συνδυασμό των γενικών και καλλιτεχνικών μαθημάτων.
- Part-time VSE ξεκινά από 15 ετών και άνω είναι μια πρακτική μορφή εκπαίδευσης στο οποίο οι νέοι μπορούν να παρίστανται μόνο 15 περιόδους μαθήματα την εβδομάδα. Θα αποκτήσουν επαγγελματική εμπειρία στα εργασία μερικής απασχόλησης.

Η μερική εκπαίδευση είναι μια μορφή της διδασκαλίας εναλλάξ. Απευθύνεται σε μαθητές ηλικίας δεκαπέντε- δεκαέξι χρόνια (που ακολούθησε τα δύο πρώτα έτη της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης πλήρως) έως 25 ετών. Το μάθημα συνδυάζει τη θεωρητική και επαγγελματική πρακτική. Ένα

πρόγραμμα κατάρτισης είναι εγκατεστημένος στην ανάλογη επιχειρήσεις. Αυτό εξασφαλίζει επίσης την θεωρητική εκπαίδευση και υποστήριξη του μαθητή για την επαγγελματική ένταξη. Στη Γαλλόφωνη περιοχή του Βελγίου ο μαθητευόμενος παρακολουθεί θεωρητικά μαθήματα ένα συγκεκριμένο αριθμό ημερών την εβδομάδα και συνεχίζει την εκπαίδευσή του στην επιχείρηση τον υπόλοιπο χρόνο

(<http://www.belgium.be/fr/formation/enseignement/apprentissage/>). Στη Φλάνδρα, η πρακτική εκπαίδευση είναι 4 ημέρες την εβδομάδα και η θεωρητική εκπαίδευση καταλαμβάνει την τελευταία ημέρα της εβδομάδας που απομένει. Ως πιστοποίηση της μερικής απασχόλησης επαγγελματική δευτεροβάθμια εκπαίδευση οι μαθητές μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα παρακάτω πιστοποιητικά και διπλώματα, τα οποία είναι ισοδύναμα με εκείνα της πλήρους δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (<http://www.belgium.be/fr/formation/enseignement/apprentissage/>):

- Το πιστοποιητικό του δεύτερου σταδίου της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.
- Το πιστοποιητικό σπουδών του δεύτερου έτους του τρίτου βαθμού.
- Το δίπλωμα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Μετά από τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, οι πτυχιούχοι έχουν δύο επιλογές μπορούν να επιλέξουν να συνεχίσουν: στη Τριτοβάθμια εκπαίδευση ή στο πανεπιστήμιο.

6.4Η Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση δεν είναι υποχρεωτική, αλλά βοηθά τους μαθητές να εμβαθύνουν τις γνώσεις τους και να αυξήσουν σημαντικά τις πιθανότητές της ένταξης στην αγορά εργασίας. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση περιλαμβάνει διάφορα είδη ιδρυμάτων και προγραμμάτων: τα πιο γνωστά είναι τα κολέγια και τα πανεπιστήμια.

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση στο Βέλγιο είναι σημαντικά υψηλή. Σύμφωνα με το QS World University Rankings 2013/14 το Katholieke Universiteit Leuven Πανεπιστήμιο ταξινομείται στην 77 θέση ανάμεσα στα 200 κορυφαία Πανεπιστήμια του κόσμου με ποσοστό 73%. Επίσης, το ίδιο Πανεπιστήμιο κατατάσσεται στην 56 θέση με ποσοστό 93.1% για την ακαδημαϊκή του φήμη. Το Πανεπιστήμιο της Αμβέρσας καταλαμβάνει την 32 θέση με ποσοστό 99.5% για την απόδοση των φοιτητών ([http://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2013#sorting=rank+region="+country="+faculty="+stars=false+search](http://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2013#sorting=rank+region=)).

Στην Γαλλική και φλαμανδική κοινότητα του Βελγίου υπάρχουν τρία είδη τριτοβάθμιας εκπαίδευσης: τριτοβάθμια εκπαίδευση σύντομης διάρκειας, τριτοβάθμια εκπαίδευση μακράς διάρκειας και πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Η πανεπιστημιακή εκπαίδευση παρέχεται στα πανεπιστημιακά εκπαιδευτικά ιδρύματα ή σε ιδρύματα ισοδύναμου καθεστώτος και περιλαμβάνει τουλάχιστον τέσσερα έτη σπουδών που χωρίζονται σε δύο κύκλους. Κάθε περίοδος ή κύκλος καταλήγει στη χορήγηση ενός πιστοποιητικού που καθορίζει την πρόσβαση στον επόμενο κύκλο σπουδών. Η διάρκεια κάθε κύκλου είναι δύο ή και τρία έτη. Η μη πανεπιστημιακή τριτοβάθμια εκπαίδευση καλύπτει ένα εξαιρετικά ευρύ φάσμα αντικειμένων και είναι οργανωμένη σε δύο διαφορετικές μορφές (http://www.studysmart.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=247&Itemid=273):

- τριτοβάθμια εκπαίδευση σύντομης διάρκειας, που είναι ένας ενιαίος κύκλος σπουδών διάρκειας 3 ή 4 ετών.
- τριτοβάθμια εκπαίδευση μακράς διάρκειας, παρόμοιου χαρακτήρα και επιπέδου με την πανεπιστημιακή εκπαίδευση, περιλαμβάνει δύο κύκλους σπουδών και διαρκεί τουλάχιστον 4 έτη.

Στην Γερμανόφωνη κοινότητα του Βελγίου υπάρχει μόνο ένα είδος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (μη πανεπιστημιακή τριτοβάθμια εκπαίδευση σύντομης διάρκειας). Οι σπουδαστές που επιθυμούν να παρακολουθήσουν ανώτατες σπουδές μακράς διάρκειας ή πανεπιστημιακές σπουδές πρέπει να

εγγραφούν σε ένα εκπαιδευτικό ίδρυμα μιας από τις δύο άλλες κοινότητες. (http://www.studysmart.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=247&Itemid=273)

Η ιστορική εξέλιξη των πανεπιστημίων και των κολέγιων στο Βέλγιο ήταν αρκετά διαφορετική. Τα πανεπιστήμια αρχικά είχαν θεωρηθεί ως μια μορφή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ τα κολέγια ήταν αρχικά μια επέκταση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και το καθεστώς τους ως ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αναγνωρίστηκε μόνο μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Ιστορικά, στη συνέχεια, οι δύο τύποι της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είχαν διαφορετικές αποστολές. Τα πανεπιστήμια πρόσφεραν, τουλάχιστον κατ' αρχήν, θεωρητική κατάρτιση με βάση επιστημονική έρευνα. Τα μαθήματα στα κολέγια ήταν επαγγελματικής κατεύθυνσης. Παρά τη διεξοδική αναθεώρηση του νόμου για την ανώτατη εκπαίδευση της Φλάνδρας τη δεκαετία του 1990, αυτή η διαφορετική αποστολή επικυρώθηκε από τον νομοθέτη.

Την ίδια στιγμή, ωστόσο μπορεί να διακρίνει κανείς τα διαφορετικά είδη της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Αυτό που έχει ονομαστεί η «ακαδημαϊκή κατεύθυνση» των κολέγιων και την «επαγγελματική κατεύθυνση» των πανεπιστημίων αποτελούν παραδείγματα αυτού του γεγονότος και στην πραγματικότητα, ακόμα και ο νόμος αποδέχεται περισσότερες από μία ερμηνείες. Αυτές οι εξελίξεις έχουν θέσει τη δυαδική δομή της ανώτατης εκπαίδευσης στη Φλάνδρα σε αμφισβήτηση. Επιστημονική Έρευνα δείχνει ότι ένα δυαδικό χάσμα εξακολουθεί να είναι παρούσα στη Φλάνδρα, όταν εξετάζουμε το προφίλ των φοιτητών (Duchesne and Nonneman 1998, Verhoeven και άλλοι 2000).

Πολλά νομοσχέδια που ψηφίζει το Φλαμανδικό Κοινοβούλιο εκδόθηκαν το 1991 και το 1994, ότι θέσπισε ένα νέο νομικό πλαίσιο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση στη Φλάνδρα (De Wit and Verhoeven, 2003). Το σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη Φλάνδρα είναι τώρα ένα δυαδικό σύστημα, που αποτελείται από έξι πανεπιστήμια και 25 κολέγια. Σε γενικές γραμμές, ένα πανεπιστημιακό μάθημα διαρκεί τέσσερα ή πέντε έτη. Κολέγια μπορούν να προσφέρουν βασικά προγράμματα ενός ή δύο κύκλων. Ενός κύκλου εκπαίδευσης σε κολέγια διαρκεί τρία χρόνια και οδηγεί σε μια « Μεταπτυχιακό

Δίπλωμα » . Δύο κύκλου εκπαίδευσης σε κολέγια παίρνει τετραετία (2.2) ή μερικές φορές πέντε ετών (2.3). Μόνο τα πανεπιστήμια μπορούν να χορηγούν διδακτορικό δίπλωμα. Το διάταγμα της 12ης Ιουνίου 1991, δηλώνει ότι τα πανεπιστήμια προσφέρουν εκπαίδευση που βασίζεται στην επιστημονική έρευνα (De Wit and Verhoeven, 2003). Επιπλέον, αυτή η «ακαδημαϊκή» εκπαίδευση συμβάλλει στη γενική ανάπτυξη των μαθητών και να τους προετοιμάζει για την άσκηση της επιστήμης ανεξάρτητα ή την εφαρμογή της επιστημονικής γνώσης (De Wit and Verhoeven, 2003).

Από το Σεπτέμβριο του 2004, η Βελγική τριτοβάθμια εκπαίδευση έχει σε μεγάλο βαθμό τροποποιηθεί με την εισαγωγή της «διαδικασίας της Μπολόνια». Πρόκειται για μια ευρωπαϊκή μεταρρύθμιση για την εναρμόνιση των επαγγελματικών προσόντων μεταξύ των κρατών μελών και την προώθηση της κινητικότητας των σπουδαστών στο ευρωπαϊκό έδαφος.

Μετά την υπογραφή της Διακήρυξης της Μπολόνια το φλαμανδικό υπουργείο Παιδείας ξεκίνησε μια διαδικασία για τη μεταρρύθμιση του φλαμανδικού συστήματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το φλαμανδικό Κοινοβούλιο ενέκρινε ένα νέο νόμο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση στις 4 Απριλίου 2003 (<http://www.studyinlanders.be/en/education-system/structures/>).

Η διάρθρωση των σπουδών σε τρεις κύριους κύκλους αποτελεί τον πυρήνα του νόμου, η οποία εισήγαγε τη νέα αυτή δομή για όλα τα προγράμματα . Το έτος των σπουδών παραμένει το σημείο αναφοράς και αντιστοιχεί σε 60 μονάδες. Οι σπουδές οργανώνονται σε τρεις κύκλους κάθε έτος σπουδών αναγνωρίζεται ως «μονάδες» (Karran, 2005).

- 1ος κύκλος: το Bachelor. Ο πρώτος κύκλος είναι τουλάχιστον τρία έτη εκπαίδευσης (180 μονάδες) και οδηγεί τον ακαδημαϊκό τίτλο του πανεπιστημίου.
- 2ος κύκλος: το Master. Μετά την απόκτηση ενός bachelor, οι φοιτητές μπορούν να ολοκληρώσουν το πρόγραμμα των μεταπτυχιακών τους σπουδών με τον ακαδημαϊκό τίτλο του master ενός έτους (60 μονάδες) ή δύο ετών (120 μονάδες) ή και παραπάνω ετών.

- 3ος κύκλος: το Διδακτορικό. Ο κύκλος αυτός ισχύει μόνο για το πανεπιστήμιο και είναι προσβάσιμο μετά την αρχική εκπαίδευση των τουλάχιστον 300 μονάδων. Οι μεταπτυχιακές σπουδές, καταρχάς περιλαμβάνουν ένα μέρος των διδακτορικών σπουδών (60 μονάδες), η οποία οδηγεί στην απόκτηση πιστοποιητικού κατάρτισης στον τομέα της έρευνας και δεύτερον, οι εργασίες για την προετοιμασία της διδακτορικής διατριβής.

Σημείωση: Η διαδικασία της Μπολόνια είναι μια εθελοντική πρωτοβουλία των 46 συμμετεχουσών χωρών. Οφείλω να σημειώσω τα κοινά στοιχεία (π.χ., το σύστημα των «μονάδων», η δομή των τριών κύκλων, η συνεργασία για τη διασφάλιση της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση κτλ.), που επιτρέπουν σε κάθε μαθητή να αποφοιτήσει και να συνεχίσει της πορεία σε άλλη χώρα. Κάθε κράτος ή κοινότητα παραμένει ελεύθερη για την οργάνωση και το περιεχόμενο της διδασκαλίας του.

6.4.1 Οι προϋποθέσεις για την εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

Το ακαδημαϊκό έτος αρχίζει κανονικά από τις 15 Σεπτεμβρίου μέχρι την πρώτη Δευτέρα του Οκτωβρίου και τελειώνει το αργότερο στις 15 Ιουλίου στη Βελγία και στις Βρυξέλλες και στα τέλη Ιουνίου στη Φλαμανδία. Χωρίζεται σε δύο εξάμηνα. Για την εισαγωγή και στα τρία είδη της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης απαιτείται το Απολυτήριο ανώτατης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Για ορισμένους κλάδους οργανώνονται εισαγωγικές εξετάσεις επιπλέον, τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μπορούν ελεύθερα να επιβάλουν τις προϋποθέσεις εισαγωγής βάσει ρυθμιστικών όρων που ισχύουν για ορισμένους τομείς σπουδών.

Το Βέλγιο δεν εφαρμόζει αριθμητικό όριο εισακτέων σπουδαστών ούτε σύστημα ποσοστών. Για να γίνει δεκτός, ο φοιτητής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (κολέγια και πανεπιστήμια) πρέπει να αποκτήσει το πιστοποιητικό της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Όλοι οι τομείς (γενική, τεχνική και καλλιτεχνική) δίνουν πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, εκτός από το πτυχίο της επαγγελματικής εκπαίδευσης η οποία

πρέπει να ολοκληρωθεί μέχρι το έβδομο έτος (http://www.studysmart.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=249&Itemid=272).

6.5 Τα δίδακτρα σπουδών

Οι μαθητές της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης δεν λαμβάνουν καμία οικονομική ενίσχυση υπό μορφή σχολικών επιδομάτων. Κάθε μαθητής της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που φοιτά με επιτυχία στο σχολείο και που οι γονείς του δεν διαθέτουν τα οικονομικά μέσα για να χρηματοδοτήσουν τις σπουδές του, μπορεί να τύχει πρακτικής και οικονομικής ενίσχυσης από τις δημόσιες αρχές. Η οικονομική ενίσχυση συνίσταται σε επιδόματα σπουδών που χορηγούνται υπό ορισμένες προϋποθέσεις που συνδέονται κυρίως με το οικογενειακό εισόδημα. Οι ευρωπαίοι πολίτες μπορούν επίσης να λάβουν οικονομική ενίσχυση αν ζουν στο Βέλγιο πέραν του ενός έτους. Επίσης υπάρχει ένα σύστημα χορήγησης δανείων σπουδών, τα οποία χορηγούνται βάσει των ίδιων κριτηρίων που ισχύουν και για τα επιδόματα σπουδών και επιτρέπουν τη λήψη οικονομικής ενίσχυσης από τις οικογένειες που έχουν τουλάχιστον τρία παιδιά υπό την κηδεμονία τους. Η μεταφορά των μαθητών εξασφαλίζεται από υπηρεσία σχολικών λεωφορείων με ειδικό κόμιστρο (https://dasta.cs.teicrete.gr/documents/10310/341120/ekpaideutiko_sustima_v_elgio.pdf).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

7.1 Η προπτυχιακή Νοσηλευτική εκπαίδευση στο Βέλγιο

Η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Νοσηλευτικής Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης αξιολόγησε την ποιότητα της Νοσηλευτικής εκπαίδευση επιπέδου Bachelor, και είναι πεπεισμένη πώς υπάρχει ανάγκη να προετοιμάσει επαγγελματίες με υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης. Αυτό λόγω των αυξημένων απαιτήσεων στην παροχή της υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών προκλήσεων. Οι ευκαιρίες που προσφέρει η διαδικασία της Μπολόνια θεωρείται ένα ιδανικό πλαίσιο για να τοποθετηθεί τελικά η νοσηλευτική εκπαίδευση σε ένα υψηλότερο επίπεδο. Ο εκσυγχρονισμός της οδηγίας 2005/36/EK και του άρθρου 31 σχετικά με την εκπαίδευση οδηγεί στη διατήρηση της ποιότητας των επαγγελματικών προσόντων και στην ασφάλεια των ασθενών καθώς η υψηλής ποιότητας υγειονομική περίθαλψη είναι πρωταρχικής σημασίας στο πλαίσιο αυτό (EuropeanFederationofNursesAssociations, 2012).

Για το σκοπό αυτό, η Επιτροπή απαιτεί την αύξηση της γενικής εκπαίδευση από 10 έως 12 χρόνια σε αντίθεση με τα 7.5 χρόνια που ίσχυε στο παρελθόν, πριν την είσοδο στην νοσηλευτική εκπαίδευση. Η παρούσα έκθεση σχεδιάστηκε για λογαριασμό των 34 Εθνικών Συλλόγων Νοσηλευτών του ΕΔΠ. Πράγματι, τα 25 κράτη μέλη έχουν ήδη θέσει τους μηχανισμούς για την εξασφάλιση τουλάχιστον 12 ετών γενική εκπαίδευσης ή ισοδύναμο για την εισαγωγή στην νοσηλευτική εκπαίδευση νοσηλευτών υπεύθυνων για γενική περίθαλψη. Η ΕΔΠ τονίζει πως η κίνηση αυτή είναι απαραίτητη για να εξασφαλιστούν τα δικαιώματα των πολιτών στην ασφάλεια και την ποιότητα της υγειονομικής περίθαλψης σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ. Η εκπαίδευση περιλαμβάνει τουλάχιστον 4.600 ώρες θεωρητικής και κλινικής κατάρτισης, η διάρκεια της θεωρητικής κατάρτισης που εκπροσωπούν τουλάχιστον το ένα τρίτο και η κλινική κατάρτιση τουλάχιστον τη μισή ελάχιστη διάρκεια της εκπαίδευσης (EuropeanFederationofNursesAssociations , 2012).

Την περίοδο 2008-2009 στο Βέλγιο , ο αριθμός των υποψηφίων νοσηλευτικής εκπαίδευση ήταν 8.358 χιλ. σπουδαστές, από τους οποίους οι 6.887 χιλ. προτίμησαν το πτυχίο Bachelor. Το 2006 ο αριθμός των νοσηλευτών στο Βέλγιο ήταν 62.628 χιλ.. Το 2004 αριθμός των νοσηλευτών ανά κάτοικο είναι 6:1.000. Όσον αφορά συγκεκριμένα το πτυχίο νοσηλευτικής, οι εμπειρογνώμονες επεσήμανε ότι ο συνολικός αριθμός των φοιτητές που υποβάλλουν αίτηση για να έχει συνεχή αύξηση από το 2003 (SpitzerandPerrenoud 2006, <http://eprints.soton.ac.uk/348772/1/NurseEduProfiles.pdf>).

7.2 Τύποι προγραμμάτων νοσηλευτικής στο Βέλγιο

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση στο Βέλγιο διοργανώνεται από τις δύο κύριες κοινότητες: της Φλάνδρας και την Περιφέρεια της Βαλλώνιας. Η εκπαίδευση νοσηλευτικής διαφέρει μεταξύ της Φλάνδρας, της Γαλλικής Κοινότητας και την Γερμανική Κοινότητα που ακολουθεί σε μεγάλο βαθμό το γαλλικό μοντέλο. Στις Βρυξέλλες, οι μελλοντικοί νοσηλευτές ακολουθούν το μοντέλο κατάρτισης, ανάλογα με τη γλώσσα του ιδρύματος στο οποίο επιθυμούν να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους.

Το Βέλγιο είναι μια από τις 5 από τις 12 χώρες της ΕΕ που διατηρούν δύο επίπεδα νοσηλευτικής εκπαίδευσης: το πτυχίο νοσηλευτικής Bachelor(A1) και το δίπλωμα νοσηλευτικής(A2)(EuropeanFederationofNursesAssociations 2012, Robinson και Griffiths 2007) .

- Το πτυχίο Bachelor (A1) παρέχεται σε νοσηλευτικές σχολές του πανεπιστημίου και απαιτείται 12 χρόνια γενικής εκπαίδευσης πριν την είσοδο στην νοσηλευτική τριτοβάθμια εκπαίδευση. Οι νοσηλευτές με πτυχίο Bachelor είναι απόφοιτοι των κολεγίων. Αυτοί έχουν επαγγελματική κατάρτιση νοσηλευτικής με μια τριετή εκπαίδευση και στην ολοκλήρωση της περιόδου αυτής λαμβάνουν το δίπλωμα. Στο τρίτο έτος της εκπαίδευσης επιλέγουν μια από τις ακόλουθες ειδικότητες (Παιδιατρική, Ψυχιατρική, Κοινωνική, Κριτικές

Ειδικότητες Νοσοκομείου ή Γηριατρική Νοσηλευτικής). Μετά το πέρας των σπουδών τους παίρνουν δίπλωμα και πτυχίο.

- Το δίπλωμα νοσηλευτικής εκπαίδευση (A2) βασίζεται σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης σε σχολείο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με διαφορετικά επίπεδα και πιστοποιητικά, ανάλογα με τη γαλλική, τη φλαμανδική ή την Γερμανική κοινότητα. Οι σπουδαστές επιπέδου διπλώματος ακολουθούν μάθημα διάρκειας τριών ετών, με πρώτο και ένα δεύτερο έτος κοινό και στο τρίτο έτος επιλέγουν ειδικότητα ανάμεσα σε Ψυχιατρική και Γενική Νοσηλευτική. Κατά την αποφοίτηση οι σπουδαστές λαμβάνουν το λεγόμενο δίπλωμα στην φλαμανδική και πιστοποιητικό στην Γαλλική και Γερμανική κοινότητα. Εάν οι σπουδαστές επιθυμούν πτυχίο A1 θα πρέπει να ακολουθήσουν εκπαίδευση για άλλα δύο χρόνια.

Η Βελγική ομοσπονδιακή νομοθεσία καθορίζει τους εξής τίτλους των εξειδίκευσης νοσηλευτών στο Βέλγιο (European Federation of Nurses Associations 2012, Robinson και Griffiths 2007) :

- Παιδιατρική (Bachelor Παιδιατρικής Νοσηλευτικής)
- Ψυχιατρική (Bachelor Ψυχιατρική Νοσηλευτικής)
- Κοινωνική θέματα υγείας (Bachelor Κοινωνική Νοσηλευτικής)
- Εντατική θεραπεία και Επείγουσα Ιατρική (Bachelor στη Μονάδα Εντατικής Θεραπείας Και Έκτακτης Ανάγκης)
- Γηριατρικής Νοσηλευτικής (Bachelor Γηριατρική Νοσηλευτικής). Η Γαλλική Κοινότητα σύμφωνα με το Διάταγμα της 24 Απρίλη 1994 δεν περιλαμβάνει γηριατρική νοσηλευτική ως δίπλωμα (άρθρο 4) (http://ec.europa.eu/internal_market/qualifications/docs/nurses/2000-study/nurses_belgium_en.pdf). Προσθέτει μια Χειρουργική νοσηλευτική ή επιλογή ακτινοθεραπείας που δεν αναφέρονται ως τίτλους τομείς ειδικά στο σχετικό ομοσπονδιακό νόμο.

Το μισό του προγράμματος σπουδών αποτελείται από θεωρία, ενώ το άλλο μισό αποτελείται από κλινική εκπαίδευση. Κατά τη διάρκεια της πρακτικής οι φοιτητές παρακολουθείται προσωπικά από έναν επόπτη που εργάζεται στον ίδιο θάλαμό. Οι βασικές δεξιότητες νοσηλευτικής θα πρέπει να διδάσκονται κατά τη διάρκεια των δύο πρώτων ετών της εκπαίδευσής. Στο τέλος κάθε εξαμήνου οι φοιτητές ακολουθούν ένα μήνα πρακτικής άσκησης στη ανάλογη κλινική με τη θεωρία κάθε εξαμήνου. Οι τοποθετήσεις πρακτικής οργανώνονται σε ξεχωριστές περιφέρειες αρκετών νοσοκομείων (<http://www.ieneproject.eu/information-2-be.php>).

7.3 Η Νοσηλευτική εκπαίδευση στην Φλαμανδική Κοινότητα

Η Φλαμανδική Κοινότητα ρυθμίζει τη νοσηλευτική εκπαίδευση ελαφρώς διαφορετικά απ'ότι η Γαλλική Κοινότητα. Οι νοσηλευτικές σχολές έχουν τον έλεγχο της κατάρτισης. Τα κράτη μέλη δεσμεύονται από τον γενικό νόμο να λαμβάνουν υπόψη τα νομοθετικά διατάγματα και της οδηγίες της Ε.Ε.. Μέσα σε αυτό το γενικό πλαίσιο μπορούν να ελέγξουν το πρόγραμμα σπουδών τους μεμονωμένα (http://ec.europa.eu/internal_market/qualifications/docs/nurses/2000-study/nurses_belgium_en.pdf).

Η νοσηλεύτρια Α2 πτυχίου αναλαμβάνει την πρακτική νοσηλευτική εκπαίδευση. Τα μάθημα διαρκούν τρία έτη, με κοινό πρώτο και δεύτερο έτος και στο τρίτο έτος διαλέγουν ειδικότητα ψυχιατρικής ή γενικής νοσηλευτική. Μέχρι το 1994, όσοι έχουν ολοκληρώσει το πρόγραμμα αυτό απονεμήθηκαν με ένα τιμητικό δίπλωμα, αλλά από το 1994 το τιμητικό δίπλωμα έγινε δίπλωμα.

Οι νοσηλευτές Α1 πτυχίου είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Οι νοσηλευτές έχουν λάβει επαγγελματική νοσηλευτική εκπαίδευση η οποία είναι τριετής πορείας, στο τρίτο έτος των σπουδών τους λαμβάνουν το πτυχίο. Στο πτυχίο τους αναγράφεται και η ειδικότητα (Παιδιατρική, Ψυχιατρική, Υγεία για την Κοινότητα, Κοινωνική, Νοσοκομείο ή Γηριατρική

Νοσηλευτική). Στους σπουδαστές απονέμεται πτυχίο με την ολοκλήρωση των σπουδών τους και θεωρούνται νοσηλευτές.

7.4 Η Νοσηλευτική εκπαίδευση στη Γαλλική και Γερμανική Κοινότητα

Σε αυτές τις κοινότητες η νοσηλεύτρια A2 πτυχίου υπάρχει, επίσης, αλλά απονέμεται ένα τιμητικό δίπλωμα (αντί για δίπλωμα). Η εκπαίδευση είναι στο ίδιο επίπεδο όπως και για την Φλαμανδική Κοινότητα με τα ίδια αποτελέσματα.

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση νοσηλευτικής γίνεται σε γυμνάσια και έχει ένα κοινό πρώτο έτος μεταξύ Νοσηλευτικής και Μαιευτικής. Μετά από τρία χρόνια της νοσηλευτικής εκπαίδευσης οι μαθητές αναγνωρίζονται ως νοσηλευτές. Μετά από αυτό το στάδιο, έχουν το δικαίωμα να προβούν στο τέταρτο έτος μετά τη βασική εξειδίκευση εκπαίδευση, όπου ένα νομικό τίτλο του εξειδικευμένου νοσηλευτή.

8. ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Η Ελλάδα και το Βέλγιο είναι δύο εντελώς διαφορετικές χώρες από όλες τις απόψεις. Η πρώτη βρίσκεται νοτιοανατολικά και η δεύτερη βορειοδυτικά της Ευρώπης. Από γεωγραφικής άποψης η Ελλάδα έχει συνολική της έκταση 131.940 χλμ² και κατά κύριο λόγο το 70% του εδάφους της είναι ορεινό ή λοφώδες με πολλά ψηλά βουνά, έχει πολλά ποτάμια, λίμνες και πολλά, πολλά νησιά. Από την άλλη, το Βέλγιο έχει έκταση μόλις 30.528 km² και η επιφάνεια χαρακτηρίζεται από πεδιάδες και λόφους .

Η κλιματικές συνθήκες είναι, επίσης, κάτι στο οποίο η δύο χώρες διαφέρουν. Η Ελλάδα έχει μεσογειακό κλίμα με υγρούς και σχετικά ψυχρούς χειμώνες και ξηρά και ζεστά καλοκαίρια, η μέση ετήσια θερμοκρασία κυμαίνεται 10 έως 19.7 ° C. Αντίθετα το Βέλγιο, έχει ένα κλίμα που ποικίλει. Οι βροχοπτώσεις είναι ήπιες και σταθερές όλο το χρόνο, οι καλοκαιρινές μέρες είναι ηλιόλουστες και οι χειμώνες είναι ως επί το πλείστον νεφελώδης.

Το Βέλγιο μπορεί να έχει μικρότερη έκταση αλλά είναι πυκνοκατοικημένη. Όπως προκύπτει από την βιβλιογραφική ανασκόπηση ξεπερνά, έστω και σε μικρό ποσοστό τον πληθυσμό της Ελλάδας. Το 2011, λοιπόν ο πληθυσμός του Βελγίου ανέρχεται στους 10.951.266 εκ. κατοίκους με τις γυναίκες να υπερτερούν αριθμητικά των ανδρών κατά περίπου 200.000. Ενώ ο πληθυσμός της Ελλάδας ανέρχεται στους 10.815.197 εκ. κατοίκους, επίσης οι γυναίκες υπερτερούν με ποσοστό 51%.

Στην Ελλάδα υπάρχει το πολίτευμα της Δημοκρατίας. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας βρίσκεται ιεραρχικά στην κορυφή εξουσίας, μετέχει στη έκδοση και τη δημοσίευση των νόμων και ορίζεται από το Σύνταγμα ως ρυθμιστής του

πολιτεύματος. Μετά τις βουλευτικές εκλογές ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διορίζει ως Πρωθυπουργό τον αρχηγό του κόμματος που ψηφίζει ο λαός .

Το Βέλγιο είναι ένα ομοσπονδιακό κράτος αποτελούμενο από τρεις κυρίες περιφέρειες: τη Φλάνδρα, τη Βαλλώνια και της Βρυξέλλες και μια μικρή Γερμανόφωνη μειονότητα. Ο εκπρόσωπος του έθνους είναι ο βασιλιάς. Ο βασιλιάς εκπροσωπεί και ενσαρκώνει όχι το κράτος, το οποίο είναι το όργανο της εξουσίας, αλλά το έθνος. Σε πολιτικό επίπεδο, για να κυριολεκτήσουμε, δεν υπάρχει οργανική σχέση μεταξύ του βασιλιά και τις κυβερνήσεις των ομοσπονδιακών οντοτήτων. Ο βασιλιάς δεν παρεμβαίνει στην εσωτερική λειτουργία των οργάνων αυτών, αντιθέτως συγκεντρώνει τις πληροφορίες για τη ζωή, για τα σχέδια και τα επιτεύγματα αυτών. Η λειτουργία του βασιλιά δεν συνεπάγεται με την άσκηση της προσωπικής εξουσίας αντιθέτως προτείνοντας, συμβουλευόντας, προειδοποιώντας και ενθαρρύνοντας. Ο πρωθυπουργός είναι ο επικεφαλής της κυβέρνησης και επίσης ο πρωθυπουργός όλων των Βέλγων. Αυτό σημαίνει ότι, ο ίδιος προεδρεύει του Συμβουλίου των Υπουργών και το Εσωτερικό Υπουργικό Συμβούλιο, ο ίδιος συμβουλεύει τους Υπουργούς του και Υφυπουργών.

Είναι σημαντικό να σημειώσω ότι το οικονομικό επίπεδο κάθε χώρας καθορίζει και το επίπεδο εκπαίδευσης . Το Κατά Κεφαλήν Εισόδημα στο Βέλγιο είναι 43.686 δολάρια ενώ το Κατά Κεφαλήν Εισόδημα στη Ελλάδα είναι 22.055 δολάρια . Το 2010, η Ελλάδα έδωσε το 4% του ΑΕΠ της στην εκπαίδευση. Το Βέλγιο διαθέτει το 7% του ΑΕΠ, σχεδόν το διπλάσιο το 2012.

Η εκπαίδευση στο Βέλγιο είναι υποχρεωτική για τις ηλικίες 6-18. Το 2011, το 34% του πληθυσμού είχε πτυχίο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (χωρίς να έχουν ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση) και το ποσοστό των ανθρώπων με υψηλή ειδίκευση αγγίζει το 27%. Σύμφωνα Eurostat το 2010, το σύνολο των νέων που φοιτούσαν στην εκπαίδευση ήταν περίπου 9.052.331εκ. Η Ευρωπαϊκή ένωση κατατάσσει την εκπαίδευση του Βελγίου στη 19η θέση παγκοσμίως . Το ποσοστό του αναλφαριθμισμού στη χώρα είναι ιδιαίτερα χαμηλό καθώς ανέρχεται μόνο στο 1% του συνολικού πληθυσμού.

Η εκπαίδευση στην Ελλάδα είναι υποχρεωτική για τις ηλικίες 6-15. Το 2011, το 33% του πληθυσμού ηλικίας 25-64 ετών έχει απολυτήριο Γυμνασίου και το 41% του πληθυσμού της ίδια ηλικιακής ομάδας έχει απολυτήριο Λυκείου

Την ίδια χρονιά το 26% της ηλικιακής ομάδας 25-64 ετών και 29% της ηλικιακής ομάδας 30-34 ετών έχουν λάβει πτυχίο τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Επίσης, το 2011, το ποσοστό εισαγωγής στην Τεχνολογική Τριτοβάθμια Εκπαίδευση ήταν 31% και το ποσοστό εισαγωγής στο Πανεπιστήμιο ήταν 40% .

Το εκπαιδευτικό σύστημα στην Ελλάδα διαχωρίζεται ως εξής :

1. Την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση, που περιλαμβάνει την Προσχολική εκπαίδευση, η οποία διαρκεί 2 χρόνια (4-6 ετών) και το Δημοτικό, το οποίο διαρκεί 2 χρόνια (6-12 ετών).
2. Την Δευτεροβάθμια εκπαίδευση η οποία διαρκεί 6 χρόνια και χωρίζεται σε δύο στάδια των τριών ετών: το Γυμνάσιο (12- 15 ετών) και το Λύκειο (15-18 ετών).
3. Την Τριτοβάθμια εκπαίδευση που διαρκεί από 4 – 6 έτη ανάλογα την σχολή και περιλαμβάνει τα Πανεπιστήμια / Πολυτεχνικές σχολές και ΤΕΙ (Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα).

Το εκπαιδευτικό σύστημα στο Βέλγιο διαμορφώνεται ως εξής :

1. Πρωτοβάθμια εκπαίδευση, που επίσης περιλαμβάνει την Προσχολική εκπαίδευση η οποία διαρκεί μπορεί να διαρκέσει συνήθως 3,5 χρόνια (από 2,5 – 6 ετών) και το Δημοτικό, το οποίο διαρκεί 6 χρόνια (6-12 ετών).
2. Την Δευτεροβάθμια εκπαίδευση, η οποία διαρκεί 6 χρόνια και σε τρεις στάδια των 2 ετών η κάθε μία.
3. Την Τριτοβάθμια εκπαίδευση που περιλαμβάνει τα Πανεπιστήμια και τα Κολέγια, η φοίτηση διαρκεί από 4-5 έτη.

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση περιλαμβάνει την εκπαίδευση που παρέχεται από ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και πανεπιστημιακής εκπαίδευσης. Δεν υπάρχουν ακαδημαϊκές απαιτήσεις εισόδου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Μόλις ένας μαθητής περνάει το τελευταίο έτος της πλήρους δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, αυτός λαμβάνει το απολυτήριο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, δίνοντας το δικαίωμα εισόδου σε κάθε κολέγιο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση ή σε οποιοδήποτε πανεπιστήμιο της επιλογής του. Στην Ελλάδα η Δημόσια Τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι δωρεάν, αλλά υπόκειται στους περιορισμούς της ποσότητας, γεγονός που καθιστά εξαιρετικά δύσκολη για όλους τους μαθητές να γίνουν δεκτοί στην επιθυμητή σχολή.

Βασικός σταθμός όχι μόνο στην εκπαίδευση της Ελλάδας και του Βελγίου αλλά και όλης της Ευρώπης αποτελεί η Διαδικασία της Μπολόνια. Η Διαδικασία της Μπολόνια σχηματίστηκε με σκοπό να δημιουργήσει μια υψηλής ποιότητας Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης η οποία θα προσελκύσει φοιτητές πέρα από τα σύνορα της Ευρώπης. Η δύο χώρες εντάχθηκαν στην διαδικασία της Μπολόνια το 1999.

Στην Ελλάδα, δύο αντίθετες δυνάμεις αντάλλασσαν επιχειρημάτων σχετικά με την επανατοποθέτηση της τεχνολογικής εκπαίδευσης και την αξιολόγηση των ΑΕΙ και καθυστέρησαν την υλοποίηση της Μπολόνια. Η διαδικασία προχωρούσε σχετικά αργά μέχρι το 2007, έπειτα όμως οδηγήθηκε με πιο εντατικά βήματα προς την ολοκλήρωση της δημιουργία του Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Η νέα νομοθεσία προβλέπει τη δυνατότητα να παρέχουν κοινό πτυχίο μετά την αποφοίτηση μεταξύ διαφορετικών τύπων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και την ενίσχυση της κινητικότητας των φοιτητών. Το 75% ή λιγότερο των ιδρυμάτων και προγραμμάτων εφαρμόζουν το ECTS μονάδες. Τα προγράμματα Bachelor στην Ελλάδα είναι 240 μονάδες ECTS (4 χρόνια) και τα προγράμματα Master: μπορεί να κυμανθεί από 60 -120 ECTS μονάδες.

Στο Βέλγιο τα προγράμματα Bachelor έχουν σχεδιαστεί με βάση τις 180 ECTS μονάδες (3 έτη). Όσον αφορά τα προγράμματα επίπεδου Master μπορεί να ποικίλουν από 60 - 120 μονάδες. Το 75% των ιδρυμάτων και τα

προγράμματα του Βελγίου που χρησιμοποιούν το ECTS. Το «Σύμφωνο για το 2020» της Φλάνδρας έχει ορίσει 20 στόχους και ένας από αυτούς είναι να φθάσει το ποσοστό των μαθητών που συμμετέχουν στη Τριτοβάθμια Εκπαίδευση στο 60%, των οποίων οι γονείς δεν είναι πτυχιούχοι Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

Οι ευκαιρίες που προσφέρει η διαδικασία της Μπολόνια θεωρείται ένα ιδανικό πλαίσιο για να τοποθετηθεί τελικά η νοσηλευτική εκπαίδευση σε ένα υψηλότερο επίπεδο. Το Βέλγιο είναι μια από τις χώρες που διατηρούν δύο επίπεδα νοσηλευτών εκπαίδευσης: το πτυχίο νοσηλευτικής Bachelor(A1) και το δίπλωμα νοσηλευτικής(A2).

Για το πτυχίο Νοσηλευτικής (A1) οι φοιτητές θα πρέπει να έχουν εξασφάλιση τουλάχιστον 12 έτη γενικής εκπαίδευσης για την εισαγωγή στην νοσηλευτική εκπαίδευση νοσηλευτών υπεύθυνων για γενική περίθαλψη. Η φοίτηση διαρκεί τρία χρόνια και στο τρίτο χρόνο διαλέγουν κατεύθυνση ανάμεσα σε Παιδιατρική Νοσηλευτική, Ψυχιατρική Νοσηλευτικής, Κοινωνική Νοσηλευτικής, Μονάδα Εντατικής Θεραπείας και Έκτακτης Ανάγκης και Γηριατρική Νοσηλευτικής. Ηπρωπτυχιακή εκπαίδευση περιλαμβάνει τουλάχιστον 4.600 ώρες θεωρητικής και κλινικής κατάρτισης, η διάρκεια της θεωρητικής κατάρτισης που εκπροσωπούν τουλάχιστον το ένα τρίτο και η κλινική κατάρτιση τουλάχιστον τη μισή ελάχιστη διάρκεια της εκπαίδευσης.

Για το δίπλωμα Νοσηλευτικής (A2) οι σπουδαστές ακολουθούν διαφορετικά προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης σε σχολείο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με διαφορετικά επίπεδα και πιστοποιητικά σε κάθε Κοινότητα. Η διάρκεια των μαθημάτων διαρκεί τρία χρόνια, με πρώτο και ένα δεύτερο έτος κοινό και στο τρίτο έτος ο σπουδαστής επιλέγει μια ειδικότητα ανάμεσα σε ψυχιατρική και γενική νοσηλευτική. Το μισό του προγράμματος σπουδών αποτελείται από θεωρία, ενώ το άλλο μισό αποτελείται από κλινική εκπαίδευση. Κατά τη διάρκεια της πρακτικής οι φοιτητές παρακολουθείται προσωπικά από έναν επόπτη που εργάζεται στον ίδιο θάλαμο. Οι βασικές δεξιότητες νοσηλευτικής θα πρέπει να διδάσκονται κατά τη διάρκεια των δύο πρώτων ετών της εκπαίδευσής. Στο τέλος κάθε εξαμήνου οι φοιτητές

ακολουθούν ένα μήνα πρακτικής άσκησης στη ανάλογη κλινική με τη θεωρία κάθε εξαμήνου.

Το 2006 ο αριθμός των νοσηλευτών στο Βέλγιο ήταν 62.628 χιλ. Το 2004 αριθμός των νοσηλευτών ανά κάτοικο ήταν 6 : 1.000.

Στην Ελλάδα, το 2009 το Εθνικό Σύστημα Υγείας (ΕΣΥ) απασχολούσε νοσηλευτικό προσωπικό της τάξεως 35.420 χιλ. άτομα εκ των οποίων το 2.7% ήταν Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης (ΠΕ), το 46% Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (ΤΕ), 41,3% Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (ΔΥ) και το 10% υποχρεωτικής εκπαίδευσης (ΥΕ). Από το νοσηλευτικό προσωπικό Ανώτερης Εκπαίδευσης το 94.5% ήταν απόφοιτοι Τεχνολογικών Ιδρυμάτων και το 5.5% απόφοιτοι Πανεπιστημιακών Ιδρυμάτων

Το 2009, ο αριθμός των νοσηλευτών ανά κάτοικο ήταν 3,4: 1.000.

Η προπτυχιακή εκπαίδευση των νοσηλευτών αρχίζει αφού ολοκληρωθεί η δωδεκάχρονη πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση και περνώντας με επιτυχία τις εισαγωγικές εξετάσεις. Οι φοιτητές μπορούν να επιλέξουν τη Νοσηλευτική μελέτη σε ένα Πανεπιστήμιο ή ένα Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα. Η χρονική περίοδο της μελέτης για τους δύο τύπους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι τέσσερα έτη. Οι προπτυχιακοί φοιτητές εκπαιδεύονται για οκτώ εξάμηνα. Τα πρώτα επτά εξάμηνα παρέχουν τόσο θεωρητική όσο και κλινική εκπαίδευση, ενώ οι τελευταίοι έξι μήνες αφιερώνονται στην εποπτευόμενη νοσοκομειακή κλινική βασιζόμενη στη πρακτική, ως νέο μέλος του προσωπικού, όπου συμμετέχουν σε όλες τις νοσηλευτικές διαδικασίες ως πλήρως μέλος απασχόλησης.

8.1 Προτάσεις για μελλοντικές κατευθύνσεις της Νοσηλευτικής Εκπαίδευσης

Τα σημαντικότερα ζητήματα που αντιμετωπίζει η νοσηλευτική εκπαίδευση στην Ελλάδα περιλαμβάνει την έλλειψη σαφήνειας όσον αφορά το πεδίο εφαρμογής της πρακτικής μεταξύ απόφοιτων Πανεπιστημίων και ΤΕΙ και η

έλλειψη νοσηλευτικού προσωπικού γενικά. Οι υποτιθέμενες ελλείψεις τόσο του Πανεπιστημίου και του Τ.Ε.Ι απαιτούσε την υιοθέτηση και την εφαρμογή μιας νέας και εναλλακτικής Νοσηλευτικής Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

Μια πιθανή προσέγγιση και μια υπάρχουσα πρόταση που στηρίζεται κυρίως από τους ακαδημαϊκούς, είναι η δημιουργία νέων σχολών νοσηλευτικής στα πανεπιστήμια που έχουν ήδη καθιερωμένες ιατρικές σχολές και νοσοκομείων με πανεπιστημιακή κατάρτιση, τα οποία θα μπορέσουν να παρέχουν ευκαιρίες για την κλινική νοσηλευτική εκπαίδευση. Παράλληλα, η κάθε νοσηλευτική σχολή των ΤΕΙ θα έπρεπε να ενσωματωθεί στα Τμήματα Νοσηλευτικής των περιφερειακών Πανεπιστημίων.

Αποτελεί επιτακτική ανάγκη ένα κοινό πρόγραμμα σπουδών, τόσο στις θεωρητικές όσο και στις κλινικές πτυχές της κατάρτισης, το οποίο θα είναι σύμφωνο με τις ευρωπαϊκές και διεθνείς κατευθυντήριες γραμμές. Με σκοπό να αποφευχθεί το υπάρχων σύστημα δύο διαστάσεων προπτυχιακής νοσηλευτικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Τα μέλη ΔΕΠ Νοσηλευτικής, θα πρέπει να επιλέξουν και να υιοθετήσουν ένα εκπαιδευτικό μοντέλο από τα υπάρχοντα διεθνή πρότυπα για να διδάξουν στους μαθητές της νοσηλευτικής κλινικές δεξιότητες.

Επιπλέον, η ανάπτυξη ενός σαφή ρόλου για τους πρακτικούς εκπαιδευτές στο Ελληνικό νοσηλευτικό εκπαιδευτικό σύστημα θα μπορούσε να λύσει τα κλινικά προβλήματα και να ελαχιστοποιήσει το υφιστάμενο χάσμα μεταξύ θεωρίας και πρακτικής μεταξύ των εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Ένας κλινικός εκπαιδευτικός που θα ενισχύσει τη φοιτητική μάθηση στην πράξη και που θα είναι ο σημαντικός κρίκος μεταξύ του πανεπιστημίου και του κλινικού περιβάλλοντος και να εμπνέει, να υποστηρίζει και να οδηγεί τους μαθητές στον σημαντικό δρόμο των κλινικών και των υπηρεσιών έρευνας στην υγείας. Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα στις μελλοντικές μεταρρυθμίσεις είναι η ανάπτυξη των μεταπτυχιακών προγραμμάτων που θα ανταποκρίνονται στις ανάγκες των φοιτητών νοσηλευτικής τους όσον αφορά τα κλινικά και τα ακαδημαϊκά πρότυπα.

Ο βασικός ρόλος της νοσηλευτικής εκπαίδευσης θα πρέπει να είναι η παραγωγή όχι μόνο αρμόδιων, αλλά και ικανών νοσηλευτών. Ο στόχος της νοσηλευτικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα θα πρέπει να είναι η ανάπτυξη ενός κριτικά σκεπτόμενου και ενός επαγγελματία με αντανακλαστικά και με όλες τις κατάλληλες θεωρητικές γνώσεις και τις τεχνικές δεξιότητες για την παροχή υψηλής ποιότητας νοσηλευτικής φροντίδας σε ασθενείς μέσω τεκμηριωμένης νοσηλευτικής.

Επιπλέον, η διαρκής εκπαίδευση βελτιώνει την ποιότητα της νοσηλευτικής στην κλινική πρακτική, την εκπαίδευση, την έρευνα και υποστηρίζει την ανάπτυξη της επαγγελματικής σταδιοδρομίας. Η Florence Nightingale πριν, σχεδόν από 155 χρόνια είχε δηλώσει με σαφήνεια τη σημασία τόσο της συνεχούς εκπαίδευσης και της έρευνας για την ανάπτυξη και τη βελτίωση του νοσηλευτικού επαγγέλματος.

Το Ελληνικό νοσηλευτικό εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει επίσης να υποστηρίξει τη συνέχιση των ευκαιριών εκπαίδευσης που εξίσου παρέχονται σε όλους και να εστιάζει όχι μόνο στην πρακτική πτυχή της νοσηλευτικής, αλλά και στην έρευνα. Επιπλέον, τη διαχείριση και τη διδασκαλία με στόχο την ανάπτυξη τεκμηριωμένης νοσηλευτικής.

Εν κατακλείδι, η τριτοβάθμια εκπαίδευση πρέπει να αποτελεί κορυφαία προτεραιότητα για επενδύσεις κάθε ανεπτυγμένης χώρας. Δεδομένου ότι προσφέρει μια άμεση επιστροφή τόσο για τα άτομα και τις κοινωνίες και επομένως, συμβάλλει σημαντικά στη βελτίωση της κοινωνίας και της οικονομίας. Οι χώρες που επενδύουν σημαντικά στην τριτοβάθμια εκπαίδευση έχουν πράγματι ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Αν και την ανάπτυξη μέσω της εκπαίδευσης μπορεί να επιτευχθεί με σχετικά αργό ρυθμό (δεδομένου ότι χρειάζεται χρόνος για να δημιουργήσει ένα καλά εκπαιδευμένο και ικανό εργατικό δυναμικό), η εκπαίδευση αποτελεί στρατηγικό συστατικό οποιουδήποτε προγράμματος ανάπτυξης.

Η Ελλάδα μπορεί να επιτύχει μεγαλύτερα αποτελεσματικότητα στο σύστημα εκπαίδευσης, την ενίσχυση των γνώσεων και δεξιοτήτων του ανθρώπινου κεφαλαίου, να εξασφαλίσει βελτιωμένες πρακτικές εργασίας, και να κινηθεί

προς την κατεύθυνση της ανάπτυξης μιας υγιούς οικονομίας. Ως εκ τούτου, η Ελλάδα χρειάζεται μέτρα πιο ριζοσπαστικά, προκειμένου να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της ανθρώπινης ανάπτυξης και αύξηση των κοινωνικών αναγκών. Η Ελλάδα μπορεί να το πετύχει μόνο μέσω της καινοτομίας, της ευελιξίας, της συνοχής, της συνέχειας, καθώς και με την εφαρμογή της ορθολογικής και ουσιαστικής εκπαιδευτικής μεταρρυθμίσεις, οι οποίες, με τη σειρά τους, απαιτούν ικανή διαχείριση της αλλαγής.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Abts K (2012) The federal elections in Belgium, June 2010 . Electoral Studies, 31(2) : 448–452

Amaral A και Magalhães A (2004) Epidemiology and the Bologna saga. Higher Education, 48 (1) : 79–100.

Βερεμής Θ και Κολιόπουλος Γ (2006) Ιδεολογία και κράτος . Ελλάς , Η σύγχρονη συνέχεια : απο το 1821 μέχρι σήμερα, 512-530.

Belgium at a glance (2009) Belgium at a glance, 3-33. Διαθέσιμο: http://www.belgium.be/en/binaries/belgium_at_a_glance_tcm115-36271.pdf

Böhm A, Davis D, Meares D και Pearce D (2002) Global student mobility 2025: Forecasts of the global demand for international higher education . Sydney: IDP Education Australia

Budapest-Vienna Communiqué (2010) Retrieved January 11, 2012. Διαθέσιμο:http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Budapest-Vienna_Declaration.pdf

Budgen C και Gamroth L (2007) An overview of practice education models. Nurse Education Today, doi:10.1016/j.nedt.2007.05.005

Büscher A και Wagner L (2004) Munich declaration: nurses and midwives: a force for health analysis of implementation of the Munich declaration. WHO.

Γεωργιογιάννης Π (2008) Η εξέλιξη της δημοκρατίας και της δημοκρατικής συμπεριφοράς των Ελλήνων απο την Αθηναϊκή Δημοκρατία μέχρι σήμερα .Ο Τελευταίος «Καποδίστριας», 301-321.

Γκλαβός Σ (2010) Επισκοπήση Της Ιστορίας Της Εκπαίδευσης Στο

Ελληνική Στατιστική Αρχή (2013) Διαιτιότητα στο:
<http://www.tovima.gr/files/1/2013/08/23/apografi.pdf>

Ciliska D (2005) Educating for evidence-based practice. Journal of Professional Nursing, 21 (6): 345–350.

Curaj A, Scott P, Vlasceanu L και Wilson L (2012α) European Higher Education at the Crossroads : Going Beyond Bologna: Issues and Themes. Springer, (1) : 1-17

Curaj A, Scott P, Vlasceanu L και Wilson L (2012) European Higher Education at the Crossroads : European Higher Education Area Principles. Springer, (1): 17-109

De Wit K και Verhoeven J C (2003) The Context Changes but the Divisions Remain: the binary higher education system in Flanders—the case of information science. Studies in Higher Education, 28 (2): 143-156.

Duchesne I και Nonneman W (1998) The Demand for Higher Education in Belgium. Economics of Education Review, 17(2): 211–218.

Education at a glance (2013) Greece. Διαθέσιμο στο:
http://www.oecd.org/edu/Greece_EAG2013%20Country%20Note.pdf

European Federation of Nurses Associations (2012) Modernisation of the Professional Qualifications Directive 2005/36/EC. Διαθέσιμο στο:
<http://www.efnweb.be/wp-content/uploads/2012/05/EFN-Evidence-Report-on-increasing-nursing-education-entry-requirement-from-10-12-years.pdf>

Eurydice (2009) Higher Education in Europe 2009: Developments in the Bologna Process .Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, 13-30

Eurydice (2010) Focus on Higher Education in Europe 2010: The Impact of the Bologna Process. Διαθέσιμο:

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/122EN.pdf

Gibbons B (2003) Greece. Travellers Nature Guides .Oxford, 1-7

Gornitzka (2007) The Lisbon process: A supranational policy perspective. Institutionalizing the open method of coordination. In P. Maassen& J. P.

Grace R G και O'Keefe J (2007) International Handbook of Catholic Education: Challenges for School Systems in the 21st Century. Religious Congregations at Work in Education –With Special Reference to Belgium, (1) 519-535

http://ec.europa.eu/education/higher-education/bologna_en.htm

http://ec.europa.eu/internal_market/qualifications/docs/nurses/2000-study/nurses_belgium_en.pdf

http://en.wikipedia.org/wiki/Education_in_Greece#Tertiary_education_in_Greece

http://www.belgium.be/en/about_belgium/belgium_internationally/

http://www.belgium.be/en/about_belgium/government/

http://www.belgium.be/en/about_belgium/government/federal_authorities/federal_parliament/competence/

<http://www.belgium.be/fr/formation/enseignement/apprentissage/>

<http://www.buildings.gr/greek/kilometers/countries.htm>

<http://www.ehea.info/>

<http://www.enseignement.be/index.php?page=24546>

<http://www.ieneproject.eu/information-2-be.php>

<http://www.studyinlanders.be/en/education-system/structures/>

http://www.studysmart.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=247&Itemid=273

<http://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2013#sorting=rank+region=+country=+faculty=+stars=false+search=>

https://dasta.cs.teicrete.gr/documents/10310/341120/ekpaideutiko_sustima_v_elgio.pdf

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gr.html>

Jowett R και McMullan M (2007) Learning in practice–practice educator role. *Nurse Education in Practice*, 7: 266–271.

Kapborg I (1998) Nurse education in Sweden: development from vocational training to higher level education. *Journal of Advanced Nursing*, 27: 372–378.

Karran T (2005) The Bologna Process: Retrospect and Prospects: Pan-European Grading Scales: Lessons from National Systems and the ECTS. *Higher Education in Europe*, 30(1) : 5-22

Kassotakis M και Verdis A (2013) Shadow Education In Greece. *Comparative and International Education*, 1: 93–113.

Katsikas E Dergiades Th (2012) Revising higher education policy in Greece: filling the Danaids' Jar. *Empirica*, 39 (3) : 279-292.

Key figures (2011) Statistical Overview Of Belgium. Διαθέσιμο στο: http://statbel.fgov.be/en/binaries/Key%20figures2011_en_tcm327-148284.pdf

Key figures (2012) Statistics Belgium, 4-55. Διαθέσιμο: http://statbel.fgov.be/en/binaries/Key%20Figures%202012_tcm327-188881.pdf

Key figures (2012) Statistics Belgium, 4-55. Διαθέσιμο: http://statbel.fgov.be/en/binaries/Key%20Figures%202012_tcm327-188881.pdf

Kladis D, Kontiadis X και Panoussis Y (2007) The European higher education area after Bergen and its influences on the Greek University. The Reform of the Greek University Athens: Papazisis. 93–103 (in Greek).

Kyrkjebo J M και Mekki T E Hanestad B R (2002) Nursing education in Norway. *Journal of Advanced Nursing*, 38 (3): 296–302.

Λαμπρινού Α (2005) Η σχέση του συστήματος εκπαίδευσης νοσηλευτικής στην Ελλάδα και η Κύπρος με την παροχή στους ηλικιωμένους υγειονομικής περίθαλψης. Ph.D. διατριβή. Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Loobuyck P και Franken L (2011). Religious Education in Belgium: Historical Overview and Current Debates, *Religious Education in a Plural, Secularised Society*, 35-54

Mardikis M G, Kalivas D P και Kollias V J (2005) Comparison of Interpolation Methods for the Prediction of Reference Evapotranspiration—An Application in Greece. *Water Resources Management*, 19: 251–278

Marimon R, Lietaert M και Grigolo M (2009) Towards the ‘Fifth Freedom’: Increasing the Mobility of Researchers in the European Union. *Higher Education in Europe*, 34 (1): 25-37.

Mattheou D, Bulk-Berge E, Holm-Larsen S και Wiborg S (2004) Marketing a new institutional identity for the University in Europe. The Bologna Process and the national context. *Education Across Borders – Comparative Studies*. Oslo: Didakta, 57–72.

Nagel A K (2006) Der Bologna-Prozess als Politiknetzwerk: Akteure, Beziehungen, Perspektiven [The Bologna Process as policy network: Actors, relationships, perspectives]. Wiesbaden: Deutscher Universitäts-Verlag.

Νεοελληνικό Κράτος. Διαθέσιμο στο : http://www.pi-schools.gr/progr_spoudon_1899_1999/episkopisi.pdf

Neave G (2009) The Bologna Process as alpha or omega, or, on interpreting history and context as inputs to Bologna, Prague, Berlin and beyond. In A.

Nightingale F (1859) *Notes on Nursing: What It Is and What It Is Not*. Facsimile of the 1st edition, 1946. Harrison, London.

OECD (2008) *e-Government Studies: Belgium*. 223-233.

- OECD (2009) Education at a glance. Education and Skills, 17: i–475
- OECD. (2000) Education at a glance 2000 .Διαθέσιμο :
<http://athens.src.uchicago.edu/jenni/dvmaster/FILES/edu2000.pdf>
- OECD. (2010) Education at a glance 2010 .Διαθέσιμο :
<http://www.oecd.org/edu/skills-beyond-school/48631582.pdf>
- Olsen (Eds.), University dynamics and European integration. Springer, 155-178
- Olthetena E, SougiannisaTh, Travlosb N καιZarkosba S (2013) Greece in the Eurozone: Lessons from a decade of experience. The Quarterly Review of Economics and Finance, 19
- Papadiamantaki Y, Stamelos G καιBartzakli M (2006) Quality assurance: changing policy agendas, power relations and the implementation of European policies at national level: the case of Greece, in: International Conference Education/training: The search for Quality, Vietnam
- PapaloizosTh C (2009) Geography of Greece, 2: 12-97
- Παπαθανάσογλου Ε (2006) Έτσι, είναι δύσκολο να νοιάζονται. Κρίσιμη νοσηλευτική φροντίδα στην Ελλάδα. ΝοσηλευτικήΕντατικήςΘεραπείας, 11 (5): 213-215.
- Παπαθανάσογλου Ε, Τσερώνη Μ, Καρυδάκι Α, Βαζαίου Γ, Κασσικού Ι, Λαβδανίτη Μ (2005) Πρακτική και αυτονομία κλινικών αποφάσεων μεταξύ κρίσιμη των Ελληνικών νοσηλευτές. ΕφημερίδατηςΝοσηλευτικήςΔιοίκησης, 13 (2): 154-164.
- PatelarouE, VardavasCI, NtzilepiP, SourtziP (2009) Nursingeducationandpracticeinachangingenvironment: ThecaseofGreece. Nurse Education Today, 29: 840-844.
- Pépin L (2007) The history of EU cooperation in the field of education and training: How lifelong learning became a strategic objective. European Journal of Education, 42 (1) : 121–132.

Petrakis P (2012) The Greek Economy and the Crisis. Human Capital: Education, Innovation and Health, 1: 87-126

Pilet JB, Poznyak D καιSwyngedouw M (2005) The adaptation of the electoral system to the ethno-linguistic evolution of Belgian consociationalism. Ethnopolitics, 4 (4) : 397

Prokou E (2010) University Reform in Greece: A Shift from Intrinsic to Extrinsic Values. Changing Educational Landscapes. Springer Science+BusinessMedia , 1: 59-74

Psacharopoulos G καιTassoulas S (2004) Achievement at the higher education entry examinations in Greece: A Procrustean approach. Higher Education, 47 (2) : 241-252.

Robinson S και Griffiths P (2007) Nursing education and regulation: international profiles and perspectives. National Nursing Research Unit. Διαθέσιμο : <http://eprints.soton.ac.uk/348772/1/NurseEduProfiles.pdf>

Saiti A (2013) Education for Economic Development: Can Greece Achieve It? Greece's Horizons The Konstantinos Karamanlis Institute for Democracy. Series on European and International Affairs, 3: 161-170

Σκρουμπέλος Α, Δάγλας Ά, Σκουτέλης Δ και Κυριόπουλος Γ (2012) Το νοσηλευτικό προσωπικό στην Ελλάδα: Παρούσα κατάσταση και τρέχουσες προκλήσεις. Διαθέσιμο στο : http://www.nsph.gr/files/009_Oikonomikon_Ygeias/To%20%CE%BD%CE%B%CF%83%CE%B7%CE%BB%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%89%CF%80%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD%20%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1.pdf

Spitzer A and Perrenoud B (2006) Reforms In Nursing Education Acrosswestern Europe: Implementation Processes And Current Status. JournalofProfessionalNursing, 22 (3): 162– 17

Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης, Τμήμα Νοσηλευτικής (2008) Προπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών. Διαθέσιμο στο

http://www.teicrete.gr/nosil//index.php?option=com_content&task=view&id=33&Itemid=50

Traynor M και Rafferty A M (1999) Nurse education in an international context: the contribution of contingency. *International Journal of Nursing Studies*, 36: 85–91.

Vagnoni E (2001) The Italian health care reform experience: which role for nursing Policy. *Politics and Nursing Practice*, 2: 52–57.

Veiga A και Amaral A (2008). How does the Bologna Process challenge national traditions of institutions of higher education? In J. Välimaa & O.-H. Ylijoki (Eds.), *Cultural perspectives on higher education*. Springer, 245–263.

Veiga A, Amaral A και Mendesb A (2008) Implementing Bologna in Southern European countries: Comparative analysis of some research findings. *Education for Chemical Engineers*, 3: 47–56

Vettenburg N, Gavray C και Born M (2010) Belgium. *Juvenile Delinquency in Europe and Beyond*, 1: 29-46

Voor Het Gewoon Basisonderwijs (2009) Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming Agentschap voor Kwaliteitszorg in Onderwijs en Vorming (AKOV).

Walter T (2006) Der Bologna-Prozess. Ein Wendepunkt europäischer Hochschulpolitik [The Bologna Process. A turning point of European higher education]. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Watson R (2002) Clinical competence: starship enterprise or straitjacket. *Nurse Education Today*, 22: 476–480.

Wingfield G (2009) Belgium, 8-107

Xochellis P and Kesidou A (2007) *The Education Systems of Europe : Greece*. Springer, 1: 326-340

Zabalegui A (2002) Nurse education in Spain – past, present and future. *Nurse Education Today*, 22: 311–318.